Costache Negruzzi

Amintiri din juneţe

Amintiri de junețe

Constache Negruzzi

Editura Bestseller

Imagine: F9photos/Shutterstock.com

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

CUM AM ÎNVĂȚAT ROMÂNEȘTE

Pe când uitasem că suntem români și că avem și noi o limbă, pe când ne lipsea și cărți și tipografie; pe când toată lumea se aruncase în dasii și perispomeni ca babele în căței și motani, căci la școala publică se învăța numai grecește; când, în sfârșit, literatura română era la darea sufletului, câțiva boieri, ruginiți în românism, neputându-se deprinde cu frumoasele ziceri: parigorisesc, catadicsesc ș.c.l., toate în esc, create de diecii vistieriei, pentru că atunci între ei se plodea geniul, ședeau triști și jăleau pierderea limbii, uitându-se cu dor spre Buda sau Brașov, de unde le veneau pe tot anul calendare cu povești la sfârșit, și din când în când câte o broșură învățătoare meșteșugului de a face zahăr din ciocălăi de cucuruzi, sau pâine și crohmală de cartofe.

Tot însă mai rămăsese o școală pre care acești buni bătrâni o priveau ca singur azilul prigonitei limbi, școală unde se învăța încă românește, aproape de Iași, în monastirea Socola.

Tatăl meu era unul din românii aceștia. Nu ieșea nici un calendar care să nu-l aibă el întâi, nici o carte bisericească care să n-o cumpere, nici o traducție care să nu puie să i-o pescrie.

Într-o zi, viind de la școală, l-am găsit cu o mare carte in-folio dinainte.

— Cetește-mi, îmi zise, o viață d-a sfinților din cartea aceasta.

— Iartă-mă, părinte, eu nu pot ceti românește.

— Cum! apoi dar ce înveți tu?

— Elinește, am răspuns păunindu-mă. De vrei, să-ți cetesc toată tragedia Ecubei, unde e acest frumos hor a troienelor, pre care îl știu pe dinafară:

Aura, pontia aura,

Ate pontoprosous komizeis
Qoas akatous epoidma limnas
poi me tan melean porevseis;

— Poate să fie frumoase acele ce tu spui, zise tatăl meu, dar e rușine să nu știi limba ta! Mâine vei veni cu mine la Socola, unde este examen. Voi vorbi pentru tine cu dascalul, care e un om preînvățat; și nu mă îndoiesc că tu te vei sili a învăța degrabă, pentru că știi că asta îmi face mulțămire.

— O, negreșit! am răspuns cu bucurie.

Ne întârziesem a doua zi căci, când am ajuns, am găsit examenul pe la sfârșit. Se cercetase istoria, geografia ș.c.l. Sala era plină. Auditoriul se alcătuia mai ales din dame bătrâne, mume a băieților, care ascultau într-o religioasă tăcere.

Profesorul român avea un nas cu totul antiromân, căci las-că era grozav de mare, dar apoi era cârligat, încât semăna mai mult a proboscidă decât a nas.

— Pre-evghenicoșilor boieri și cucoane, zicea el, am avut cinste a înfățoșa d-voastre prohorisirile ucenicilor mei în istorie, cetire, scriere, aritmetică. Acum voi avea cinste a arăta că limba noastră, pre care toți socot că o știu, dar nime nu o știe cumsecade, nu este fără gramatică, fără sintaxis și fără ortografie; ci mai ales în acest pont al ortografiei întrece pe multe altele. Două pilde voi arăta.

Sfârșind, își puse ochilarii, tinse tabla neagră, și chemând un băiat ca de nouă ani, îi dete condeiul de credă.

Băiatul scrise:

Fată Sarră!
Eu ți-am zis asară,
Să vezi oul cum se sară.

— Pre-evghenicoșilor, urmă profesorul, vedeți că toate aste frasis se sfârșesc cu sară, dar, precum ați văzut, au deosebire în scris. Asemene veți videa și cu a doua paradigmă.

Băiatul mai scrise:
Maică-ta de-i vηe
Bine ar fi să vηe
Pân-la noi la vie.

Dascalul tinse brațul spre cuvintele scrise, cu un gest maiestos. Gestul acesta fu ca izbucnirea unei mine. Bărbați, femei, copii, toți săriră și s-apropieră de tablă, strigând bravo de răsuna sala. Mumele uimite suspinau sub bonetele înhorbotate. Lacrimi de bucurie izvorau din ochii lor odată frumoși poate, dar acum stânși și împregiurați de un cerc purpuriu; aste lacrimi, strecurându-se pe lângă zbârciturile nasului ca pe niște uluce firești, ajungeau sub buza dedesubt, unde barba întoarsă în năuntru le oprea ca o stavilă. Bunele bătrâne nu se puteau dumeri cum de sunt atât de învățați drăguții lor și, clătind din cap, priveau pe dascal ca pe o ființă surnaturală. Bărbații îl fericitau, îi mulțămeau, îi strigau aferim de se zguduiau păreții; și bătrânul socolean, doborât sub grindina laudelor și a aferimilor, se lasase pe un scaun, unde-l împregiuraseră copiii, amețit, răpit, cuprins, ca acel împărat roman ce striga la moartea sa: "Je sens que je deviens dieu!"

Ce făceam eu în vremea aceasta? Eu rămăsesem încremenit, cu ochii holbați, cu gura cascată, căci nu înțelegeam nimic, eu care mă țineam că știu ceva! Dascalul acesta luă în ochii mei un chip măreț, academic, piramidal, neînțeles ca și sinonimele sale; mi se părea că văd un Platon, un Aristotel... Cât mă umilise de tare! cum îmi căzuse trufia! cât mă simțeam de mic în asemănare cu băiatul acel ce scria sară și vie în trei osebite feluri!

Ne-am întors acasă. Tatăl meu, văzându-mă gânditor, mă întrebă ce am.

— Gândesc la adânca erudiție a acestui dascal.

— Adevărat, e un om plin de științe, și l-am poftit să vie ca să-ți dea lecții de trei ori pe săptămână. De mâine va începe.

O, cât am rămas de recunoscător bunului părinte pentru această dorită veste! Îndată am gătit caiete, condeie nouă, negreală bună, nimic n-am uitat; întocmai ca bravul soldat care își perie uniforma, freacă bumbii, curăță armele în ajunul bătăliei. Aceste pregătiri m-au ocupat până seara, când m-am culcat gândind la noul dascal; iar piste noapte am visat că avem un nas cât a lui de mare.

A doua zi profesorul veni și, după acea de datorie bună-dimineață, scoase din sân o broșură cartonată cu hârtie pestriță, zicându-mi c-un zâmbet plin de încredere în sine:

— Nădejduiesc că ne vom înțelege amândoi. Această filadă nu sunt la îndoială că în puține zile o vei învăța.

"O! am gândit, acesta e negreșit vrun extract lesnicios a sistemului său de învățătură." Am luat-o cu toată onoarea cuvenită operii unui literat și, deschizând-o, am văzut că era un abecedar cu slove d-un palmac de mari!

Am rămas mut de oțerire și de rușine. Ce batjocură! să mă puie pe mine, care nu mai eram un copil, aveam treisprezece ani, să învăț a b c ! pre mine, care înțelegeam pre Erodian din scoarță în scoarță! Era un înfrunt care iubirea mea de sine nu-l putea mistui. Hotărâi să-mi răzbun și ideea asta mă mai liniști.

În vremea aceasta, dascalul își așezase ochilarii pe tronul lor (pare că privesc încă acei ochilari țuguieți pe nasul lui uriaș, ca un turc calare p-un harmasar roib), trase tabac, strănută, tuși spre a-și drege glasul și începu rar și cu dese pauze:

— Netăgăduit este că omul nenvățat e ca un copac neîngrijit, care nici o roadă nu aduce. Drept aceea, învățătorul este pentru un tânăr aceea ce este grădinarul pentru pom; sau ca plugarul bun care curăță de mărăciuni țarina sa până a nu semăna în ea sămânța cea bună.

După aceste parabole, adaose:

— Pentru a-ți paradosi limba românească după

toată rânduiala, ca să o înveți cumsecade, spre a o ști precum se cuvine, trebuie să începem de la început. Vei ști deci că limba românească are patruzeci și una de slove, care se împart în trei soiuri: glasnice, neglasnice și glasnico-neglasnice; și anume, glasnice sunt: Az, Est, Ije, I, On, , Ier (ь), tiŭ , Io (I–), ia, Ia, Ipsilon, mega. Neglasnice: Buche, Vede, Glagol, Dobru, Juvete, Zemle, Kaku, Liude, Mislete, Naș, Pocoi, Râță, Slovă, Tferdu, Fârta, Heru, Csi, Psi, Ți, Cervu, Șa, Ștea, ita, Gea. Glasnico-neglasnice: Zalu, Ieri, Ucu, n.

Făr-aceste slove nu se poate alcătui nici o frasis, nu se poate proforisi nici o silavi, căci ele sunt temelia limbii. Drept aceea, d-ta vei binevoi a le învăța pe de rost, pentru ca să le poți cuvânta curat și pe înțăles, pentru că văd că dascalii d-tale, grecul și franțuzul, pre care dracul să-i iaie! ț-au stricat proforaua, nu poți rosti pe î, ă, ş, ci, și altele vro câteva. Am nădejde că poimâine mi le vei putea spune pe dinafară, și atunci vom începe a doua maimă, Ba, Be,Bi,Bo, și mai la vale. Cred că ne înțelegem?

— Ba nu ne înțelegem nicidecum, am strigat ieșind din amețeala ce mă cuprinsese întru auzul barbarelor numiri a buchilor lui, nu ne înțelegem! D-ta vrei să mă batjocurești, să mă pui la alfavita, pre mine care știu grecește mai mult decât oricare tânăr de vrâsta mea, și care scriu franțuzește sous la dictée, fără a face mai mult decât șepte-opt greșale pe față! Dă-mi o gramatică, arată-mi construcția verburilor, ortografia. Spune-mi pentru ce scrii vie și sară în trei feluri?

— Îți voi spune-o la vreme.

— Pentru că ai o duzină de i, așa e? Dar cum scrii masă (table) și masă (pret. verbului mânere)? Cum scrii lege (loi) și lege (imper. verbului legare)? Așa e că tot un fel, pentru că n-ai doi a și doi e? Apoi pentru ce încurci și amețești pe băieți?

— Aceea nu e treaba d-tale, îmi răspunse cu un

zâmbet ce semăna a strâmbet; învață buchile pe de rost ca să le știi poimâine.

— Ba nici gândesc, zisei azvârlind abecedarul sub masă.

— Ha, ha, ha! La început se pare greu, dar te vei deprinde. Rădăcina învățăturii este amară, dulci sunt însă rodurile sale.

Sfârșind, strânse ochilarii, își luă șlicul și ieși. Simții că mi se luă o greutate de pe inimă.

— A! pedant ignorant și îngâmfat, strigai, vrei să învăț buchile tale! Să mă necinstesc! A! chinezule, care ai o sută de litere, mai multe decât orice limbă! A! tu ai slove amfibii, nici glasnice, nici neglasnice! A! tu socoți că limba mea deprinsă cu Omer se va putea suci ca să zică fârtă, tferdu, glagol ș.c.l.; numiri sălbatice cu care tu ai poreclit bietele litere! A! tu vrei să mă necinstesc, să învăț buchile tale! Dar să crăpi macar, nu le voi învăța! Las-că te-oi juca eu! N-am trebuință de tine ca să-mi învăț limba mea!

Am alergat la biblioteca tatălui meu, care era într-o ladă mare, purure deschisă, în coridor. Ajutat de o slugă, i-am făcut inventariul, și pintre mulțimea calendarilor și a cărților în limba grecească modernă, iaca ce am găsit:

TIPĂRITE:

Viețile sfinților din toate lunile.

Moartea lui Avel (poem de Gesner).

Numa Pompilius (romanț de Florian).

Patimile Domnului nostru, în versuri.

Istoria lui Arghir și a pre-frumoasei Elene, idem.

Despre începutul românilor, de Petru Maior.

Floarea darurilor.

Întâmplările franțezilor și întoarcerea lor de la Moscva.

Talmudul jidovesc.

MANUSCRISE:

Letopisețul lui Nicolai Costin.

Cavalerii Lebedei (romanț de M-me Genlis).

Încungiurarea cetății Roșela (romanț, idem).

Lentor, tragedie în versuri.

Sapor, idem.

Matilda (romanț de M-me Cottin).

Manon Lesco, romanț.

Tarlo sau străinii în Elveția, idem.

Zelmis și Elvira, idem.

Cugetări de Oxenstern etc.,etc.

Sărmană bibliotecă! Uitată în secriul ei la bejenia anului 1821, toată a slujit de fultuială ianicerilor! Ce n-aș da acum ca să am una din acele cărți de sute de ori cetite de tatăl meu.

M-am cercat să cetesc un romanț din acele manuscrise, dar scrisoarea era atât de încâlcită, încât le-am lasat, făgăduindu-le de a le vizita cum voi putea deprinde a ceti scrisoarea acea ieroglifică ce se obicinuia atunci pe la noi; și, luând Istoria românilor de Petru Maior, ajutat de abecedarul urgisit, în puține ceasuri am învățat a ceti. Păn-în seară, eram capabil să spun pe carte cât oricare anagnost de răpide. Seara am cetit tatălui meu tot cântul întâi din Moartea lui Avel, singura carte care avea puterea a-l adormi. Bunul părinte se bucură, și atribuind știința mea la vrednicia învățătorului, porunci să cumpere cinci coți postav vișiniu de un beniș, pre care îl trimise dascalului.

Eu însă nu puteam uita înfruntul ce-mi făcuse. Făcând un congres de băieți — conșcolari ai mei de la dascalii franțez și grec — după mai multe opinii, care de care mai stravagante, o idee satanică veni unuia în minte.

— Fraților, zise el, socotința mea este să închipuim niște întrebări atât de grele, încât să nu le poată tălmăci, ca să-i dovedim că e numai un gogoman pedant...

— ! Bravo! ! Hura! ! Vivat! strigară toți.

Întrebările s-au alcătuit, s-au aprobat de toată adunarea și mi s-au încredințat.

A treia zi dascalul veni, și întrebându-mă de știu buchile pe dinafară, spre răspuns am deschis cartea lui Petru Maior și i-am cetit un întreg capitol.

Profesorul rămase înlemnit.

Sfârșind, am urmat în tonul acel pedantic cu care îmi vorbise el:

— De vreme ce vezi, loghiotate, că am învățat a ceti fără lesniciosul metod al abecedarului d-tale — care mi-ai spus că este temeiul limbii — nu sunt la îndoială că voi învăța a scrie iarăși fără ajutor dăscălesc. Însă fiindcă cunosc și simt cu desăvârșire că dascalul, pentru un tânăr, este aceea ce este grădinarul pentru un pom, văd că eu am foarte multe lucruri de învățat, căci sunt ca un copac neroditor. Drept aceea, am făcut aceste cinci întrebări, pre care d-ta vei binevoi a mi le tălmăci. Asta va fi singura mea lecție. Pe toată ziua îmi vei deslega câte cinci de aste nedumeriri. Spune-mi dar:

1. Pentru ce uneori vara plouă cu broaște, iar nu cu cristei fripți, precum odinioară la judani?
2. De unde au luat Adam și Eva ac și ață de au cusut frunzele de smochin, în vreme ce pe atunci nu era încă nici o fabrică?
3. Cum...?

— Păgân! mă curmă dascalul astupându-și urechile și sărind de pe scaun, ca un om ce calcă pe un șerpe; hulă grozavă și pângărită! Iaca frumoasele isprăvi a învățăturii papistașilor!

Zicând aceste, își luă șlicul și o împunse de fugă pe ușă.

De atunci nu l-am mai văzut.

Astfel Petru Maior m-a învățat românește.

M-am cercat să cetesc un romanț din acele manuscrise, dar scrisoarea era atât de încâlcită, încât le-am lasat, făgăduindu-le de a le vizita cum voi putea deprinde a ceti scrisoarea acea ieroglifică ce se obicinuia atunci pe la noi; și, luând Istoria românilor de Petru Maior, ajutat de abecedarul urgisit, în puține ceasuri am învățat a ceti. Păn-în seară, eram capabil să spun pe carte cât oricare anagnost de răpide. Seara am cetit tatălui meu tot cântul întăi din Moartea lui Avel, singura carte

care avea puterea a-l adormi. Bunul părinte se bucură, și atribuind știința mea la vrednicia învățătorului, porunci să cumpere cinci coți postav vișiniu de un beniș, pre care îl trimise dascalului.

Eu însă nu puteam uita înfruntul ce-mi făcuse. Făcând un congres de băieți — conșcolari ai mei de la dascalii franțez și grec — după mai multe opinii, care de care mai stravagante, o idee satanică veni unuia în minte.

— Fraților, zise el, socotința mea este să închipuim niște întrebări atât de grele, încât să nu le poată tălmăci, ca să-i dovedim că e numai un gogoman pedant...

— ! Bravo! ! Hura! ! Vivat! strigară toți.

Întrebările s-au alcătuit, s-au aprobat de toată adunarea și mi s-au încredințat.

A treia zi dascalul veni, și întrebându-mă de știu buchile pe dinafară, spre răspuns am deschis cartea lui Petru Maior și i-am cetit un întreg capitol. Profesorul rămase înlemnit.

Sfârșind, am urmat în tonul acel pedantic cu care îmi vorbise el:

— De vreme ce vezi, loghiotate, că am învățat a ceti fără lesniciosul metod al abecedarului d-tale — care mi-ai spus că este temeiul limbii — nu sunt la îndoială că voi învăța a scrie iarăși fără ajutor dăscălesc. Însă fiindcă cunosc și simt cu desăvârșire că dascalul, pentru un tânăr, este aceea ce este grădinarul pentru un pom, văd că eu am foarte multe lucruri de învățat, căci sunt ca un copac neroditor. Drept aceea, am făcut aceste cinci întrebări, pre care d-ta vei binevoi a mi le tălmăci. Asta va fi singura mea lecție. Pe toată ziua îmi vei deslega câte cinci de aste nedumeriri. Spune-mi dar:

1. Pentru ce uneori vara plouă cu broaște, iar nu cu cristei fripți, precum odinioară la judani?
2. De unde au luat Adam și Eva ac și ață de au cusut frunzele de smochin, în vreme ce pe atunci nu era încă nici o fabrică?

3. Cum...?

— Păgân! mă curmă dascalul astupându-și urechile și sărind de pe scaun, ca un om ce calcă pe un șerpe; hulă grozavă și pângărită! Iaca frumoasele isprăvi a învățăturii papistașilor!

Zicând aceste, își luă șlicul și o împunse de fugă pe ușă.

De atunci nu l-am mai văzut.

Astfel Petru Maior m-a învățat românește.

Pe când uitasem că suntem români și că avem și noi o limbă, pe când ne lipsea și cărți și tipografie; pe când toată lumea se aruncase în dasii și perispomeni ca babele în căței și motani, căci la școala publică se învăța numai grecește; când, în sfârșit, literatura română era la darea sufletului, câțiva boieri, ruginiți în românism, neputându-se deprinde cu frumoasele ziceri: parigorisesc, catadicsesc ș.c.l., toate în esc, create de diecii vistieriei, pentru că atunci între ei se plodea geniul, ședeau triști și jăleau pierderea limbii, uitându-se cu dor spre Buda sau Brașov, de unde le veneau pe tot anul calendare cu povești la sfârșit, și din când în când câte o broșură învățătoare meșteșugului de a face zahăr din ciocălăi de cucuruzi, sau pâine și crohmală de cartofe.

Tot însă mai rămăsese o școală pre care acești buni bătrâni o priveau ca singur azilul prigonitei limbi, școală unde se învăța încă românește, aproape de Iași, în monastirea Socola.

Tatăl meu era unul din românii aceștia. Nu ieșea nici un calendar care să nu-l aibă el întăi, nici o carte bisericească care să n-o cumpere, nici o traducție care să nu puie să i-o pescrie.

Într-o zi, viind de la școală, l-am găsit cu o mare carte in-folio dinainte.

— Cetește-mi, îmi zise, o viață d-a sfinților din cartea aceasta.

— Iartă-mă, părinte, eu nu pot ceti românește.

— Cum! apoi dar ce înveți tu?

— Elinește, am răspuns păunindu-mă. De vrei,

să-ți cetesc toată tragedia Ecubei, unde e acest frumos hor a troienelor, pre care îl știu pe dinafară:

Aura, pontia aura,
Ate pontoprosous komizeis
Qoas akatous epoidma limnas
poi me tan melean porevseis;

— Poate să fie frumoase acele ce tu spui, zise tatăl meu, dar e rușine să nu știi limba ta! Mâine vei veni cu mine la Socola, unde este examen. Voi vorbi pentru tine cu dascalul, care e un om preînvățat; și nu mă îndoiesc că tu te vei sili a învăța degrabă, pentru că știi că asta îmi face mulțămire.

— O, negreșit! am răspuns cu bucurie.

Ne întârziesem a doua zi căci, când am ajuns, am găsit examenul pe la sfârșit. Se cercetase istoria, geografia ș.c.l. Sala era plină. Auditoriul se alcătuia mai ales din dame bătrâne, mume a băieților, care ascultau într-o religioasă tăcere.

Profesorul român avea un nas cu totul antiromân, căci las-că era grozav de mare, dar apoi era cârligat, încât semăna mai mult a proboscidă decât a nas.

— Pre-evghenicoșilor boieri și cucoane, zicea el, am avut cinste a înfățoșa d-voastre prohorisirile ucenicilor mei în istorie, cetire, scriere, aritmetică. Acum voi avea cinste a arăta că limba noastră, pre care toți socot că o știu, dar nime nu o știe cumsecade, nu este fără gramatică, fără sintaxis și fără ortografie; ci mai ales în acest pont al ortografiei întrece pe multe altele. Două pilde voi arăta.

Sfârșind, își puse ochilarii, tinse tabla neagră, și chemând un băiat ca de nouă ani, îi dete condeiul de credă.

Băiatul scrise:

Fată Sarră!
Eu ți-am zis asară,
Să vezi oul cum se sară.

— Pre-evghenicoșilor, urmă profesorul, vedeți

că toate aste frasis se sfârșesc cu sară, dar, precum ați văzut, au deosebire în scris. Asemene veți videa și cu a doua paradigmă.

Băiatul mai scrise:

Maică-ta de-i vηe

Bine ar fi să vηe

Pân-la noi la vie.

Dascalul tinse brațul spre cuvintele scrise, cu un gest maiestos. Gestul acesta fu ca izbucnirea unei mine. Bărbați, femei, copii, toți săriră și s-apropieră de tablă, strigând bravo de răsuna sala. Mumele uimite suspinau sub bonetele înhorbotate. Lacrimi de bucurie izvorau din ochii lor odată frumoși poate, dar acum stânși și împregiurați de un cerc purpuriu; aste lacrimi, strecurându-se pe lângă zbârciturile nasului ca pe niște uluce firești, ajungeau sub buza dedesubt, unde barba întoarsă în năuntru le oprea ca o stavilă. Bunele bătrâne nu se puteau dumeri cum de sunt atât de învățați drăguții lor și, clătind din cap, priveau pe dascal ca pe o ființă surnaturală. Bărbații îl fericitau, îi mulțămeau, îi strigau aferim de se zguduiau păreții; și bătrânul socolean, doborât sub grindina laudelor și a aferimilor, se lasase pe un scaun, unde-l împregiuraseră copiii, amețit, răpit, cuprins, ca acel împărat roman ce striga la moartea sa: "Je sens que je deviens dieu!"

Ce făceam eu în vremea aceasta? Eu rămăsesem încremenit, cu ochii holbați, cu gura cascată, căci nu înțelegeam nimic, eu care mă țineam că știu ceva! Dascalul acesta luă în ochii mei un chip măreț, academic, piramidal, neînțeles ca și sinonimele sale; mi se părea că văd un Platon, un Aristotel... Cât mă umilise de tare! cum îmi căzuse trufia! cât mă simțeam de mic în asemănare cu băiatul acel ce scria sară și vie în trei osebite feluri!

Ne-am întors acasă. Tatăl meu, văzându-mă gânditor, mă întrebă ce am.

— Gândesc la adânca erudiție a acestui dascal.

— Adevărat, e un om plin de științe, și l-am poftit să vie ca să-ți dea lecții de trei ori pe săptămână. De mâine va începe.

O, cât am rămas de recunoscător bunului părinte pentru această dorită veste! Îndată am gătit caiete, condeie nouă, negreală bună, nimic n-am uitat; întocmai ca bravul soldat care își perie uniforma, freacă bumbii, curăță armele în ajunul bătăliei. Aceste pregătiri m-au ocupat până seara, când m-am culcat gândind la noul dascal; iar piste noapte am visat că avem un nas cât a lui de mare.

A doua zi profesorul veni și, după acea de datorie bună-dimineață, scoase din sân o broșură cartonată cu hârtie pestriță, zicându-mi c-un zâmbet plin de încredere în sine:

— Nădejduiesc că ne vom înțelege amândoi. Această filadă nu sunt la îndoială că în puține zile o vei învăța.

"O! am gândit, acesta e negreșit vrun extract lesnicios a sistemului său de învățătură." Am luat-o cu toată onoarea cuvenită operii unui literat și, deschizând-o, am văzut că era un abecedar cu slove d-un palmac de mari!

Am rămas mut de oțerire și de rușine. Ce batjocură! să mă puie pe mine, care nu mai eram un copil, aveam treisprezece ani, să învăț a b c ! pre mine, care înțelegeam pre Erodian din scoarță în scoarță! Era un înfrunt care iubirea mea de sine nu-l putea mistui. Hotărâi să-mi răzbun și ideea asta mă mai liniști.

În vremea aceasta, dascalul își așezase ochilarii pe tronul lor (pare că privesc încă acei ochilari țuguieți pe nasul lui uriaș, ca un turc calare p-un harmasar roib), trase tabac, strănută, tuși spre a-și drege glasul și începu rar și cu dese pauze:

— Netăgăduit este că omul nenvățat e ca un copac neîngrijit, care nici o roadă nu aduce. Drept aceea, învățătorul este pentru un tânăr aceea ce este grădinarul pentru pom; sau ca plugarul bun care curăță de mărăciuni țarina sa până a nu

semăna în ea sămânța cea bună.

După aceste parabole, adaose:

— Pentru a-ți paradosi limba românească după toată rânduiala, ca să o înveți cumsecade, spre a o ști precum se cuvine, trebuie să începem de la început. Vei ști deci că limba românească are patruzeci și una de slove, care se împart în trei soiuri: glasnice, neglasnice și glasnico-neglasnice; și anume, glasnice sunt: Az, Est, Ije, I, On, , Ier (ь), tiŭ , Io (I–), ia, Ia, Ipsilon, mega. Neglasnice: Buche, Vede, Glagol, Dobru, Juvete, Zemle, Kaku, Liude, Mislete, Naș, Pocoi, Râță, Slovă, Tferdu, Fârta, Heru, Csi, Psi, Ți, Cervu, Șa, Ștea, ita, Gea. Glasnico-neglasnice: Zalu, Ieri, Ucu, n.

Făr-aceste slove nu se poate alcătui nici o frasis, nu se poate proforisi nici o silavi, căci ele sunt temelia limbii. Drept aceea, d-ta vei binevoi a le învăța pe de rost, pentru ca să le poți cuvânta curat și pe înțăles, pentru că văd că dascalii d-tale, grecul și franțuzul, pre care dracul să-i iaie! ț-au stricat proforaua, nu poți rosti pe î, ă, ş, ci, și altele vro câteva. Am nădejde că poimâine mi le vei putea spune pe dinafară, și atunci vom începe a doua maimă, Ba, Be,Bi,Bo, și mai la vale. Cred că ne înțelegem?

— Ba nu ne înțelegem nicidecum, am strigat ieșind din amețeala ce mă cuprinsese întru auzul barbarelor numiri a buchilor lui, nu ne înțelegem! D-ta vrei să mă batjocurești, să mă pui la alfavita, pre mine care știu grecește mai mult decât oricare tânăr de vrâsta mea, și care scriu franțuzește sous la dictée, fără a face mai mult decât șepte-opt greșale pe față! Dă-mi o gramatică, arată-mi construcția verburilor, ortografia. Spune-mi pentru ce scrii vie și sară în trei feluri?

— Îți voi spune-o la vreme.

— Pentru că ai o duzină de i, așa e? Dar cum scrii masă (table) și masă (pret. verbului mânere)? Cum scrii lege (loi) și lege (imper. verbului

legare)? Așa e că tot un fel, pentru că n-ai doi a și doi e? Apoi pentru ce încurci și amețești pe băieți?

— Aceea nu e treaba d-tale, îmi răspunse cu un zâmbet ce semăna a strâmbet; învață buchile pe de rost ca să le știi poimâine.

— Ba nici gândesc, zisei azvârlind abecedarul sub masă.

— Ha, ha, ha! La început se pare greu, dar te vei deprinde. Rădăcina învățăturii este amară, dulci sunt însă rodurile sale.

Sfârșind, strânse ochilarii, își luă șlicul și ieși. Simții că mi se luă o greutate de pe inimă.

— A! pedant ignorant și îngâmfat, strigai, vrei să învăț buchile tale! Să mă necinstesc! A! chinezule, care ai o sută de litere, mai multe decât orice limbă! A! tu ai slove amfibii, nici glasnice, nici neglasnice! A! tu socoți că limba mea deprinsă cu Omer se va putea suci ca să zică fârtă, tferdu, glagol ș.c.l.; numiri sălbatice cu care tu ai poreclit bietele litere! A! tu vrei să mă necinstesc, să învăț buchile tale! Dar să crăpi macar, nu le voi învăța! Las-că te-oi juca eu! N-am trebuință de tine ca să-mi învăț limba mea!

Am alergat la biblioteca tatălui meu, care era într-o ladă mare, purure deschisă, în coridor. Ajutat de o slugă, i-am făcut inventariul, și pintre mulțimea calendarilor și a cărților în limba grecească modernă, iaca ce am găsit:

TIPĂRITE:

Viețile sfinților din toate lunile.

Moartea lui Avel (poem de Gesner).

Numa Pompilius (romanț de Florian).

Patimile Domnului nostru, în versuri.

Istoria lui Arghir și a pre-frumoasei Elene, idem.

Despre începutul românilor, de Petru Maior.

Floarea darurilor.

Întâmplările franțezilor și întoarcerea lor de la Moscva.

Talmudul jidovesc.

MANUSCRISE:

Letopisețul lui Nicolai Costin.
Cavalerii Lebedei (romanț de M-me Genlis).
Încungiurarea cetății Roșela (romanț, idem).
Lentor, tragedie în versuri.
Sapor, idem.
Matilda (romanț de M-me Cottin).
Manon Lesco, romanț.
Tarlo sau străinii în Elveția, idem.
Zelmis și Elvira, idem.
Cugetări de Oxenstern etc.,etc.

Sărmană bibliotecă! Uitată în secriul ei la bejenia anului 1821, toată a slujit de fultuială ianicerilor! Ce n-aș da acum ca să am una din acele cărți de sute de ori cetite de tatăl meu.

M-am cercat să cetesc un romanț din acele manuscrise, dar scrisoarea era atât de încâlcită, încât le-am lasat, făgăduindu-le de a le vizita cum voi putea deprinde a ceti scrisoarea acea ieroglifică ce se obicinuia atunci pe la noi; și, luând Istoria românilor de Petru Maior, ajutat de abecedarul urgisit, în puține ceasuri am învățat a ceti. Păn-în seară, eram capabil să spun pe carte cât oricare anagnost de răpide. Seara am cetit tatălui meu tot cântul întăi din Moartea lui Avel, singura carte care avea puterea a-l adormi. Bunul părinte se bucură, și atribuind știința mea la vrednicia învățătorului, porunci să cumpere cinci coți postav vișiniu de un beniș, pre care îl trimise dascalului.

Eu însă nu puteam uita înfruntul ce-mi făcuse. Făcând un congres de băieți — conșcolari ai mei de la dascalii franțez și grec — după mai multe opinii, care de care mai stravagante, o idee satanică veni unuia în minte.

— Fraților, zise el, socotința mea este să închipuim niște întrebări atât de grele, încât să nu le poată tălmăci, ca să-i dovedim că e numai un gogoman pedant...

— ! Bravo! ! Hura! ! Vivat! strigară toți.

Întrebările s-au alcătuit, s-au aprobat de toată adunarea și mi s-au încredințat.

A treia zi dascalul veni, și întrebându-mă de știu buchile pe dinafară, spre răspuns am deschis cartea lui Petru Maior și i-am cetit un întreg capitol. Profesorul rămase înlemnit.

Sfârșind, am urmat în tonul acel pedantic cu care îmi vorbise el:

— De vreme ce vezi, loghiotate, că am învățat a ceti fără lesniciosul metod al abecedarului d-tale — care mi-ai spus că este temeiul limbii — nu sunt la îndoială că voi învăța a scrie iarăși fără ajutor dăscălesc. Însă fiindcă cunosc și simt cu desăvârșire că dascalul, pentru un tânăr, este aceea ce este grădinarul pentru un pom, văd că eu am foarte multe lucruri de învățat, căci sunt ca un copac neroditor. Drept aceea, am făcut aceste cinci întrebări, pre care d-ta vei binevoi a mi le tălmăci. Asta va fi singura mea lecție. Pe toată ziua îmi vei deslega câte cinci de aste nedumeriri. Spune-mi dar:

1. Pentru ce uneori vara plouă cu broaște, iar nu cu cristei fripți, precum odinioară la judani?
2. De unde au luat Adam și Eva ac și ață de au cusut frunzele de smochin, în vreme ce pe atunci nu era încă nici o fabrică?
3. Cum...?

— Păgân! mă curmă dascalul astupându-și urechile și sărind de pe scaun, ca un om ce calcă pe un șerpe; hulă grozavă și pângărită! Iaca frumoasele isprăvi a învățăturii papistașilor!

Zicând aceste, își luă șlicul și o împunse de fugă pe ușă.

De atunci nu l-am mai văzut.

Astfel Petru Maior m-a învățat românește.

ZOE

I

„Amour en latin faict amor;
Or donc provient d'Amor la mort:
Et paravant, soulcy qui mord,
Deuil, pleurs, pièges, forfaicts, remord.”
BLASON DE L'AMOUR'

Aceasta au urmat la 1827.

De abia înserase, ulițile era însă pustii. Din când în când și foarte rar se auzea pe pod duruitul unei caleșce, în care era vreun boier ce se ducea la o partidă de cărți, sau un fiacru ce trecea ca săgeata și lăsa să se zărească niște bonete femeiești. Nici un pedestru nu era pe uliți, afară de fanaragiii care striga regulat raita; pentru că la 1827 septemvrie, nime nu s-ar fi riscat a merge pe jos singur pe uliți, după ce înnopta. Pojarul de la 20 iulie prefăcuse în cenușă mai mult de jumătate a orașului Iașii, și fanaragiii, masalagiii, potlogarii de care gemea orașul, șăzând ascunși pintre râsipuri, pândeau pe nesocotitul pedestru care zăbovise a se întoarce acasă, și adeseori, el pierdea împreună cu punga și viața sau cel puțin sănătatea. În zadar îmblau streji de arnăuți și de simeni; nu puteau stârpi aceste înrăutățiri, nici descoperi bandele vagabonzilor.

O calească trecu în fuga cailor pe ulița mare, apucă ulița Sf. Ilie, și făcând în stânga, luă la deal pe lângă zidul Sf. Spiridon, și tot suindu-se pănă-n mahalaua Sărăriei, stătu la portița unei căsuți, cu două ferestre cu perdele verzi. Din trăsură se coborî un tânăr elegant coconaș, a cărui costum era după moda curții.

El purta un antereu de suvaia alb, era încins cu un șal roșu cu flori, din care o poală i se slobozea pe coapsa stângă, iar capetile, alcătuind un fiong

dinainte, cădeau apoi peste papucii lui cei galbeni. Pe sub giubeaua de pambriu albastru, blănită cu samur, purta una dintr-acele scurte cațaveici, numite fermenele, broderia căria, cu fir și cu tertel, îi acoperea tot pieptul. În cap avea un șlic de o circoferență cel puțin de șapte palme.

Într-un cuvânt, orice damă l-ar fi văzut în ceasul acela nu s-ar fi putut opri de a se coti cu vecina sa și de a zice în jargonul vremii de atunci: ah, psihimu, uită-te cât e denostim!

Chipul său era, de nu frumos, dar plăcut. Lafater, din cea întâi vedere, l-ar fi judecat după fruntea lui strâmtă, buzile groase și sprincenile rădicate cu disproporție dasupra ochilor; dar și nefiind cineva fizionomist putea, fără a se greși, să-l boteze de nătărău, după căutătura cea speriată și neclintirea figurei sale.

În camera unde intră, pe un crevat cu perdele ponceau, șădea o fetișoară rezămată într-un cot pe perină. Fusta ei de atlaz albastrudeschis, de sub care se zărea un picioruș gras și mic; părul ei castaniu ce se slobozea în unde de mătase pe albii ei grumazi; poziția ei cea lenoasă, în sfârșit lumina murindă a unei lampe ar fi înflăcărat pe Xenocrat, dacă ar fi fost la Iași la 1827, în camera aceea.

Zău era frumoasă tânăra fată! când însă și-a întors tânjitorii ochi căprii, umbriți de lungi gene și scăldați într-o rouă de desfătare, când s-a repezit și a apucat în brațe pe tânărul ce intrase, trebuia să aibă cineva toată nesimțirea lui, ca să nu cadă amețit la picioarile ei.

— Ah! tu ești, Iancule, tu ești! Vezi că eu te așteptam. Gândeam la tine, pentru că numai la tine gândesc. Pesemne tu nu știi că te iubesc mai mult decât orice alt pe lumea asta și tu iar mă iubești. Așa e că mă iubești? Nu voi să mă iubească alții. Zică ce-a vrea lumea, eu te iubesc — ș-apoi ce-mi pasă de lume. Tu ești al meu! al meu! Te iubesc, te sărut, sufletelul meu!

Și gingașa copilă îl acoperea de sărutări focoase.

— Ce te-ai făcut de o săptămână de când nu te-am văzut? Unde ai fost? Oh! ți-am scris și nici n-ai vrut să-mi răspunzi. Când ai ști cât am plâns! Uită-te, ochii mei sunt roșii încă; așa e că sunt roșii? Spune-mi, mă iubești?

— Mă întrebi un lucru care poate ți l-am spus de o mie de ori, răspunse cu răceală nesimțitul amorez. — Caraimane, dă-mi un ciubuc!

Un arnăut mustăcios intră și întinse stăpânului său un lung ciubuc. Într-un minut, cămăruța se umplu de un fum gros, pintre care Zoe se zărea ca o zeiță prin nori. Această întrerumpere a unei vorbe amorezate pătrunse pe biata fată , care tăcu, lăsând să scape din sânul ei o oftare de acele ce sfâșie inimi.

— Mi-ai scris că ai să-mi spui un lucru mare. Să vedem, ce este? spune, pentru că n-am când zăbovi, adăogă tânărul, scuturând ciubucul.

— Ah! zise Zoe, înturnându-și lăcrâmații ochi spre el, odinioară îți părea că zboară ceasurile ca minutile lângă mine; atunci mă iubeai, acum nu mă mai iubești ca atunci, măcar că eu tot aceea sunt și tot aseminea te iubesc. Oh! Iancule, tu niciodată nu vei ajunge la acel grad a dragostei care eu îți păstrez! Preaiubitul meu! spune-mi, când mă vei numi soția ta? Când voi putea a nu mai tăinui de lume acest amor de care inima mea este plină? Vezi tu, acesta e singurul meu gând. Știi poziția mea. Știi că de am greșit, pentru tine numai am fost o slabă fată. Ah! când ai ști cât sunt de fericită! am să-ți spui o veste care a să te împle de bucurie. Eu o să fiu mumă! — Și copila își ascunse rumena față în sânul coconașului.

Întru auzul cuvântului acestuia, Iancu s-a posomorât, a băgat mâna în buzunar, și scoțând niște metanii de coral de vro doi coți de lungi, începu a se juca cu ele, preîmblându-să în lung și în larg prin mica cămăruță.

Zoe îl privea neclintită.

— Ascultă, draga mea; cred că nu te îndoiești

cum că te iubesc. Vestea ce mi-ai dat m-a împlut de bucurie. Dar văd niște mari piedici la însoțirea noastră. Unchiul meu a aflat legătura noastră și e foarte mânios asupra mea. Îmi zice că nu e de cinstea mea să iau o fată săracă, orfană și câte altele. Eu însă nu zic că nu te voi lua, dar trebuie răbdare. Să vedem.

Mișelul! vorbile lui era loviri de cuțit pentru Zoe. Ea tremura.

— Vai mie, nenorocita! iată la ce am ajuns! iată în ce stare mai adus! mă desprețuiești după ce m-ai înșălat! nu ți-e milă de o ticăloasă fată, pe care ai adimenit-o cu juruinți mincinoase. Găsești pretexturi ca să mă părăsești și pe mine și pe copilul tău. Nu te temi de păcat! nu socotești că voi muri dacă m-îi lăsa! oh! fie-ți milă! fie-ți milă!

Și sărmana se târa la picioarile lui, vărsând șiroaie de lacrimi și frângându-și mâinile.

— Cugetă că de mă vei părăsi, voi muri negreșit și vei avea a da seamă lui Dumnezeu, pe care de atâte ori l-ai luat martur jurămintelor tale.

Suspinurile înădușiră glasul fragedii copile, care acum întâi începuse a gâci inima amorezului său.

Sfărămată de durere, căzu leșinată la picioarile lui.

Iancu o râdică și o puse în pat, după aceea, chemând pe bătrâna ei slujnică, a lăsat-o lângă ea. El a ieșit și s-a suit în calească.

— La bal, la curte! a strigat arnăutul vizitiului, și caleasca a purces ca vântul.

"Deșanțată pretenție! zicea coconașul răsucindu-și mustețile. Zice că i-am jurat s-o iau, ca când astfel de jurăminte se mai țin vreodată".

II

„Cinga il brando, ed abbia questa
L'asta in pugno, e l'elmo in testa
E con Pallade in bellezza
Già potrebbe contrastar.”
METASTASIO'

Zoe era fiica unui boierinaș, care prin slujbile sale se ridicase la o treaptă cinstită. Încă în fașe, pierduse pe maică-sa, iar la vrâsta de cincisprezece ani, moartea o lipsise și de tatăl său. De atunci, sărmana fată, lăsând o moșioară, iubitul loc a copilăriei sale, care rămăsesă moștenire fraților ei, venise la Iași. Curând n-a lipsit a se molipsi de aerul acestui oraș. Se văzu încungiurată de o droaie de curtezani, pe care îi trăgea deosebita ei frumusețe. Focul juneții și simplitatea creșterii sale o făcură să plece urechea la măgulirile desfrânaților. Ea iubi, iubi, oh! cum iubi! Neștiind ce e amorul și neprepuind urmările lui, se dete cu totul la această patimă dulce și amară, plăcută și groaznică. Se dete cu gând, cu inimă, cu suflet.

Iată o întâmplare ce va arăta ce fel iubea tânăra copilă.

Cel întăi ce găsi loc în inima ei fu un ofițer al gvardiei curții; tânăr galant, cinstit și birbant, Iliescul era cu totul contra coconașului, pe care l-am văzut figurând la începutul acestei foarte adevărate istorii. Frumos și bine făcut, el n-a avut multă greutate a câștiga inima ei. El o iubea și se mira că o iubește ca și în ziua când culesese cea întăi dulce sărutare pe buzele ei. Și deși Zoe nu cunoștea adimenirile cochetăriei, tot însă ținu în lanțul ei pe fluturatecul tânăr o lună de zile! O lună de zile pentru Iliescul era o vecinicie. Începu a se

sătura de un amor fără sfezi, fără împăcăciuni și fără rivali. Se aruncă iarăși în vârtejul lumei.

Într-o zi, el dormea după prânz.

Un arnăut veni în curtea lui, merse drept la camera unde el dormea, deschise ușa, intră și, scoțând un pistol din cingătoare, îl slobozi în el. Glonțul trecu alăturea cu capul tânărului, bortili perina pe care se răzăma și se înfipse într-o cărămidă din părete, a căria sfărămături să reîntoarseră și căzu pe pieptul dormitorului. Iliescul sări și se răpezi ca fulgerul la noul venit, care scosese al doilea pistol. Arma i se smânci din mână și o îmbrâncătură aruncă pe ucigaș pe o canapea. Negreșit că ceasul morții ar fi sunat pentru acel cutezător, dacă în căderea sa, turbanul nu i s-ar fi desfășurat. Niște coame castanii undoioase se răsfirară peste umerii și pieptarul lui înfirat. Aceasta era Zoe.

— Doamne sfinte! strigă tânărul cunoscându-o, tu ești, Zoe, cine ar fi putut crede! tu ești care vrei să mă omori! aceasta e răsplata dragostei mele? Vrei să mă omori! și pentru ce?

— Pentru că ești un nelegiuit, strigă fata cu un glas precurmat de suspinuri, pentru că mă vinzi, pentru că desprețuiești amorul meu și pentru că ai gândit că vei putea, după ce m-ai învățat dragostea, după ce mi-ai arătat dulceața vieții, să mă lepezi ca pe o jucărie ce nu-ți mai place! nesocotitule! pesemne nu știi că pe noi, femeile, dacă un paing ne sparie, moartea nici cum nu ne îngrozește? Iată dovada vânzării tale, și îi tinse un bilet scris pe o hârtie roză. — Cetește, ticălosule! sau mai bine las-să ți-l cetesc eu. Ascultă: "Stăpâna mea! mă învinovățești nedrept. Cum ai putut crede că o proastă fetișoară mă va face să fiu necredincios acei ce singură împărățește în inima mea? Nădăjduiesc să-ți dovedesc în astă-seară că de am și fost poate rătăcit, o secundă n-am încetat de a fi pentru de-a pururea, al dumitale credincios rob." A! ticălosule! nu e slova ta? Tăgăduiești, zi că n-ai

scris răvașul acesta; o proastă fetișoară! oh! mă defaimă pentru că-l iubesc din toată inima.

— Acest răvaș e pentru tine, zise Iliescul învălmășit.

— Pentru mine! și de când mi-ai schimbat numele de iubită pe acel de stăpână? Când mi-ai mai zis vrodată dumneata? A! nu căuta să mă amăgești, căci dacă mâna mi-a tremurat astăzi, să știi că altă dată va fi mai sigură.

— Omoară-mă dar, adaose Iliescul cu un aer teatral, neștiind ce să mai zică; omoară-mă, dacă te supără amorul meu. Văd că cauți pricinuiri și iai de dovadă însuși încredințările dragostei mele. Omoară-mă! viața-mi e nesuferită fără amorul tău. Iată pistolul, și ca să nu mă greșești, razămă țeava de inima mea, îl țiu eu, n-ai decât să tragi piedica.

Zicând, dezvălește pieptul și se apropie de fetișoară. El era atât de frumos, întristarea răspândită pe fața lui arăta atâta adevăr, încât gingașa copilă se simți pătrunsă și înfiorată de o faptă la care o împinsese o pornire furioasă de gelozie.

— Oh! eram să te omor, a strigat plângând, Dumnezeul meu! cum am putut avea un așa gând! să te omor pe tine, pe care te iubesc cu sufletul! și apoi ce aș fi făcut singură pe lume? Vezi tu, crudule, când am slobozit pistolul în tine, nu știu ce putere străină și amarnică îmi împingea mâna. Socoteam că te-am omorât și voiam să mă omor și pe mine. Dar tu nu ești rănit? Tu mă iubești, așa e? Răvașul a fost pentru mine! oh! zvârle pistolul acela, că mi-e frică de el. Și se aruncă în brațele lui.

După ce, peste un ceas, Zoe ieși într-un fiacru și se duse, Iliescul se îmbrăcă cu dulama lui stacojie cusută numai fir; se încinse pe deasupra șalului cu o curea lată, coperită cu ținte aurite, în care băgă două pistoale suflate cu aur și atârnă pe coapsa stângă o sabie încovoiată. La scară îl aștepta un frumos armăsar negru.

Ieșind, văzu arnăuții săi, care sta roată împregiur.

— Ascultați, le zise; astăzi un talhar a intrat la mine când dormeam. A slobozit un pistol asupră-mi, dar nu m-a nimerit. Nu am putut pune mâna pe el și a scăpat. Să nu mor creștin, ci spurcat ca voi, dacă va mai intra cineva la mine, fără să-mi dați mai nainte de știre, de nu, veți lua fiecare câte o sută baltage cârjaliești pe talpe. Știți că-mi împlinesc juruințile.

Arnăuții strigară: mașalla! închinându-să până la pământ.

"Zoe a vrut să mă omoare, zicea în sine tânărul, încălecând; Domnul știe ce-mi vor mai face celelalte trei, pe care nu le poci amăgi așa lesne. Blăstemata de slugă! a greșit răvașile; în loc să dea pe cel verde Zoei, i-a dat pe cel roz; așa va fi făcut și cu celelalte.

M-am bătut fățiș cu Beilicciul și cu Fedeleș fără să simt ce e frica, dar acum zău! mă tem". Vestiți tâlhari la 1827.

III

„Oh! n'insultez jamais une femme qui tombe!
Qui sait sous quel fardeau la pauvre âme succombe!”
V. HUGO'

Mai mult de un an acum trecuse de la întâmplarea aceasta. Iliescul aflase chip a se deslega pe nesimțite dintr-un lanț ce nu era potrivit cu ușurătatea inimei sale și Zoe începuse a cunoaște că a greșit, judecând pe oameni după inima sa. Amăgită în nădejdea sa, se lăsă la o melancolie ce o făcu mai interesantă, dar inima ei ce se hrănea de dragoste, nu putea via fără amor.

Între toiul neînsemnaților tineri ce o supărau cu curtea lor, ea deosebi pe Iancul B... Îl vedea mai tăcut și mai retirat. Sfiala lui o luă drept dovada statorniciei, macar că era semnul nătărăiei. Pe altă parte, ca să scape de gura lumei, acestei pricinuitoare de atâte nenorociri, și cunoscând că trebuie în sfârșit să-și ia un loc oarecare în soțietate, ascultă mincinoasele propuneri ce îi făcu Iancu că o va lua de soție. Depărtă pe toți ceilalți ai săi slăvitori. Iubi pe Iancul; îl iubi sărmana fată, cum știa ea să iubească și curând el nu mai avu nimic să mai dorească. Nu mult după aceasta, simți urmările nesocotinței sale, și îngrijindu-se, își mărturisi starea cea de critică amorezului său. Atunci Iancul lepădă masca, își dizvăli urâtul haracter și, puțină vreme după întâlnirea ce am văzut că a avut cu ea la începutul acestii istorii, îi scrise răvașul următor:

"Coconiță! îmi pare deșanț că dumneata ai luat un capriț drept amor și încă pretinzi să te iau de soție! Las-că rudele mele niciodată nu mi-ar ierta

un așa pas, dar apoi nici inima mea nare plecare a se robi. Așadar, te rog nu te mai măguli cu o nădejde ce niciodată nu se poate împlini și binevoiește a mă uita și a nu-mi mai scri."

Gingașa copilă ceti răvașul fără să zică nimic, fără să verse macar o lacrimă. Inima îi era plină și suspinele, grămădindu-se în sânul ei, o înădușeau. După o îndelungată și cumplită tăcere, căzu îngenuncheată dinaintea icoanei mântuitorului, zicând: "Dumnezeule, fie-ți milă de mine și nu mă aduce la desnădăjduire!"

Sanda, bătrână femeie care o slujea, care o hrănise cu sânul său în pruncie și o crescuse în copilărie, stând într-o cameră alăturată, se apropie de o ușă cu geamuri, prin care se vedea în odaia stăpâne-sei, și ridicând perdeaua, văzu această desnădăjduire, această durere atât de adâncă. Ea nu îndrăzni să intre, respectând cuceria stăpâne-sei; dar neauzind nimic și văzându-o tot îngenuncheată cu fața la pământ, intră în odaie ca să o scoață din niște cugetări atât de triste. În zadar însă îi vorbi; deci apropiindu-se o găsi rece, înghețată, o socoti moartă.

Luă în brațe pe această biată fată pe care o legănase și cu care împărțise soarta sa. O numi cu acelaș nume de Zoiță, precum odinioară, și o dismierdă ca și atunci. Silindu-se s-o deștepte din acea dureroasă letargie și, neștiind de trebuie să dorească a o vedea înviind ca să-și afle iarăși durerea, sau mai bine să vază moartea pecetluind acest secret de nenorocire, "sărmana Zoiță! zise, și o lacrimă căzu din ochii bunei bătrâne, cât e de frumoasă! poate ar fi mult mai bine pentru dânsa să nu se mai trezească!" Această dorință, deși barbară, se cunoștea că vine dintr-o inimă credincioasă către stăpână-sa.

O puse în pat și, peste puțin, Zoe deschise ochii.

— Du-te, mamă, acasă la N... și lasă răvașul acesta la o slugă a lui, ca să-l dea, când se va întoarce din călătoria sa, sau să-l trimiță cu poșta

unde să va fi aflând. Spune să nu se piardă, căci în el este o cosiță din părul meu.

Astfel vorbea Zoe către Sanda, dadaca și singura sa prietenă, câteva zile după ce priimise scrisoarea sus-însemnată și bătrâna a ieșit clătind din cap și zicând: "Maica Domnului să-și facă milă de fata mea!"

Îndată ce s-a depărtat bătrâna, Zoe deschise garderobul său, alese o rochie de catifea neagră, un văl de blondă alb și un șal negru și, ajutată de o copilă ce avea în casă, se îmbrăcă împodobindu-se ca pentru o sărbătoare. După ce se găti, se puse pe un jâlț, unde șezu absorbită în gânduri. Uneori un tremur fioros o apuca, alteori râdica frumoșii săi ochi spre cer și, suspinând, își frângea mâinile cu desnădăjduire. Un gând fioros se părea că se luptă în ea. Deodată apoi se sculă și cu o oftare: "oamenii așa au vrut, zise; Dumnezeul lor va cere seamă. Oamenii acești mincionoși și vicleni nu știu câtă tărie este în inima unei tinere fete ce s-a dat pentru toată viața; afle dar acum!" Zicând aceste, a ieșit.

Mergând cu un pas răpede, curând a ajuns la portița unei case. Bătând, un arnăut veni și deschise.

— Acasă e stăpânul tău, Caraimane? întrebă Zoe.

— Ba nu, coconiță, dar cred că nu va zăbovi, căci mâine este alai și trebuie să vie ca să se gătească.

— Apoi dar îl voi aștepta, zise fata; și intră în odaia tânărului.

— Eu sunt silit să ies, adăogă Caraiman, apoi dumneta singură să rămâi?

— Du-te, du-te; eu îl voi aștepta pănă ce va veni.

Arnăutul se duse.

Zoe se primbla palidă și perită la față prin odaia lui Iancu. "Iată a doua oară, își zise, ce sunt în camera aceasta, întăi când era bolnav și am venit

de l-am văzut; atunci am ieșit, dar acum... iată așternutul său; perna cusută de mine încă tot o are... iată pistoalile lui, care i le-am cerut ca din partea frățâne-meu, căci atunci încă nu-l iubeam... cu ele eram să omor pe Iliescul. Iliescul! încai acela nu m-a amăgit, eu am fost slabă!... oare-s încărcate?— Și căută pistoalele. Unul e încă plin. Unul! și ce trebuie amândouă?... o mișcare de degit și s-a sfârșit! Oh! pistolul acesta!... să-l aștept oare să vie? și pentru ce? El mi-a hotărât soarta și a mea și a copilului său!... Sărmanul prunc! îl simț clătinându-se în sânul meu... sărmană ticăloasă ființă, blăstemată până a nu vedea lumina!... ah! el e rușinea și nenorocirea maicei sale. Mai bine să moară, să nu cunoască pe tată-său, care mă calcă în picioare... Cine știe, poate într-o zi va fi ca și el de nelegiuit, sau ca și maicăsa de nenorocită!"

Sufletul ei s-a lăsat la acest discuraj, care este groaznic când e cineva singur; pe urmă, nu știu ce înfricoșătoare presimțiri a unui trai viitor amărât și chinuit au venit și au sfâșiat biata sa inimă; pe urmă o frică fantastică i-a închipuit niște năluciri fioroase. Sărmana fată simți sângele sleindu-se în vinele sale.

Se duse la masă, și luând un condei, scrise c-o mână tremurândă:

"Eu mor!... Mă duc să aflu liniștea pe care mi-ai răpit-o. Îți iert moartea mea, dar nu-ți voi ierta niciodată pe aceea a nevinovatului prunc ce port în sânul meu... La ziua judecății, când iar ne vom întâlni, el te va trage la poalile scaunului celui vecinic, ca să dai seamă de două morți."

Apoi, simțind o fierbințeală mare, își lepădă șalul și vălul, luă pistolul cel încărcat și răzimă țeava de inima sa. O detunare răsună!

Plumbul intrând sub țâța stângă, a frânt o coastă, și petrecând inima, a ieșit prin spate. Zoe căzu moartă.

IV

„Hélas! que j'en ai vu mourir de jeunes filles!”
V. HUGO'

În ziua aceea era paradă domnească.

De dimineață pompierii stropiseră podul, și la toate răspintinile câte un zapciu al agiei oprea carele să nu se vâre, până după trecerea alaiului.

Parada se întindea ca un șarpe pe șovăita uliță. Înainte mergeau suitarii călări cu nalte căciuli flocoase, la care atârna câte o lungă coadă de vulpe, împingând pe norodul ce se înghisuia. Apoi urmau panțirii isprăvniciei, darabanii agiei, aprozii vorniciei, simenii hatmaniei, toți aceștia triste rămășiți a acelor viteje oști ce muiaseră ambiția polonilor și a ungurilor și înfruntaseră trufia semilunei. Mai în urmă era armașul încungiurat de lăutari ce juca din vioare aerul: mititico . Apoi veneau ofițerii curții...

Doi tineri mergeau alăturea la pas.

Unul, călare pe un armăsar negru, purta un costium arnăuțesc. Broderia de aur lăsa abia să se vadă catifeaua toporășie a hainelor sale. Fața lui tânără și bărbătească însufla încredere, iar ochii lui albaștri ca azurul, plini de foc, dovedeau curaj și nefrică. Celalalt, asemene călare și nu mai puțin elegant, se deosebea prin mărimea șlicului și largile mânici a benișului său.

— Închipuiește-ți, Iliescule, zicea acest din urmă, aseară când m-am dus acasă, ce să văd? Odaia și patul meu pline de sânge și pe dânsa moartă! oh! nu-ți poți face o idee cum m-am spăriat! o lună de zile de acum nu mai dorm acasă.

— Sărmana fată, atât de tânără și de frumoasă! zău! când s-ar putea s-o învie, mi-aș da armele și

pe Haiduc, calul meu. Pre sufletul meu! să se fi întâmplat aceasta din pricina mea, pe loc aş zice: rămâi sănătoasă, lume! m-aş duce în vreo sehăstrie din Ceahlău, ca prin post și rugăciuni să capăt iertarea acestui păcat de la Dumnezeu.

— Așa să trăiesc! zise Iancul B... râzând, aş fi vrut să te văd sehastru; poate te-ai fi făcut și prooroc.

— Și mai poți râde! N-ai mustrare de cuget? Nu-ți pare rău?

— Rău îmi pare cum îți pare și ție și cum trebuie să le fi părând tuturor tinerilor ce au cunoscut-o; dar mustrare de cuget pentru ce să am? Dar, lasă vorba asta, spune-mi cum a rămas cu balul de...

Iliescul nu-l asculta; trecuse înainte și ochii lui era plini de lacrămi.

"Ticălosul, zicea el, nu plătește să strice cineva un glonț întrînsul. Sărmana Zoe!"

Un car coperit cu o rogojină și întovărășit de doi oameni dete să iasă în ulița mare. Un zapciu îl opri în răspinteni.

— Ce aveți în car?

— Un mort.

— Îngăduiți până va trece alaiul.

Și mortul fu silit să aștepte, până va trece deșărtăciunea!

După ce a trecut parada, carul și-a urmat drumul. Un tânăr ca de douăzeci ani, cu sprincene negre, îl urma de departe și o întristare adâncă se vedea pe fața lui cea smolită.

"Ce veac! ce oameni! zicea el; pentru că o biată slabă ființă a căzut sub sarcina ticăloșiei vieții, pentru că n-a mai putut suferi chinurile sale, oamenii nu vor să-i dea nici o rugăciune, nici trei coți de pământ în locul unde or să se întoarcă și ei. Ei fac pe Dumnezeu rău și nemilostiv. Stăpânitorul ce varsă în războaie pâraie de sânge pentru ambiție, ministrul ce despoaie pe văduvă și pe orfan adunându-și o pomenire de blăstemuri,

ucigașul ce ține drumurile merg cu paradă de să pun cu obrăznicie lângă însuși locașul Dumnezeului dreptății și al îndurării; și pe biata fată pământul nu o priimește! Iartă-le lor, Doamne! că nu știu ce fac!"

Carul, ajungând pe malul Bahluiului, se opri și cioclii, coborând pe moartă, începură a săpa groapa.

— Ce s-a făcut baba cea care țipa și nu ne lăsa să luăm trupul?

— Ea nebunise; au dus-o la Golia.

— Uită-te ce frumoasă rochie neagră! o să-mi fac un pieptar mie și femeiei o cațaveică.

— D-apoi eu?

—Tu nu ești însurat. Ia mătăsăria cea albă, colțunii, colanul și ce mai are.

— Să nu v-atingeți de dânsa, strigă tânărul, care, stând pătruns de mâhniciune (pentru că și el o iubise păn-a nu se duce într-o călătorie, de unde de cu seară sosind, priimise răvașul și cosița de păr ce i-o trimisese Zoe, dar nu apucase s-o afle în viață), auzise numai cele de pe urmă cuvinte a cioclului. Și le aruncă o pungă de bani.

Pe urmă se apropie de moartă, și desfășurând vălul de blondă ce era lângă ea, o coperi cu el.

Cioclii au coborât secriul în groapă, au aruncat țărâna, și isprăvind, s-au dus la o crâșmă, unde s-au pus să bea prețul hainelor mortului.

Tânărul rămase singur lângă mormânt. El șăzu privind acea proaspătă moviliță de pământ, până ce soarele începu a se coborî spre apus.

Multă vreme după aceea, prietenii lui se mirau văzându-l că era tot trist.

. . . .

Și de ce boală a murit Iancul B...? întreba, după trecere de opt luni, tânărul cu sprincene negre pe un doctor.

— De o strașnică inflamație de crieri. Am șăzut lângă el până și-a dat duhul. Neîncetat i se părea că aude împușcături și că vede pe o femeie sângerată

că-l îmbrățoșează. Închipuire fantastică! precum vezi, efect a dezorganizației crierilor! Această boală trebuia meditată. Am cerut să-i fac autopsie, dar n-au vrut rudele nicidecum. Aș fi putut face o frumoasă disertație asupra boalelor ce se încuibă în cap. 1829, apr.

O ALERGARE DE CAI
(СКАЧКА)

I - O ALERGARE DE CAI

Tot orașul Chișinăului se adunase ca să privească alergarea de cai, ce se prelungise păn-în luna lui septemvrie cu așteptarea d. conte Voronțov, guvernatorul general a Nuorusiei și a Besarabiei; dar trecerea lordului Durham, ambasadorul Marei Britanii lângă curtea Petersburgului, pe la Odesa, împiedecându-l, alergarea rămase a se face numai în ființa d. guvernator civil, generalul Fedorov.

Locul alergării este zece minute afară de oraș, unde este gătită o galerie de scânduri în felul chinezesc, pentru privitorii nobili. Prostimea sau, în limba aristocratică, canalia, șede împrăștiată pe câmp, sau înșirată pe marginea unui odgon întins ce n-o lasă să se grămădească. Slabă stavilă, dacă n-ar fi sprijănită de jandarmii poliției!

Piața se întinde ovală pe un neted șes, într-o cercoferință de trei verste, însemnată cu stâlpușori de lemn de 3-4 stânjini departe unul de altul, iar dinainte galeriii este bariera de unde pleacă alergătorii, carii, într-o fugă, sunt datori a face giurul pieții de patru ori, adecă o cale de douăsprezece verste (ca jumătate poștă); și doi, care întrec pe ceilalți, ajungând mai nainte ținta, priimesc, cel întăi un vas de argint prețuit 1500 ruble asignații; cel al doile, 500 ruble, care bani îi dă vistieria împărătească.

Alergări de cai se fac pe tot anul în toate guverniile Rusiei. Scopul este ca prin această încurajare să se îmbunătățească soiul hergheliilor și e foarte nemerit, pentru că acum toată călărimea se îndestulează din țară, în vreme ce mai demult era nevoie a se cumpăra cai din staturile vecine. Am uitat să spui că numai armasari și iepe sunt priimiți să alerge; cai nu, și nu de alt soi decât de

loc.

Ființa funcționarilor civili și militari, toți îmmundirați, da acestei priveliști o pompă solenelă ce aducea aminte de turnerile cavalerilor vrâstei de mijloc, cu această deosebire că aceia se luptau ca să capete o ochire de la dama inimei lor, și aceștia aleargă ca să câștige 1500 de ruble.

Galeria era ticsită de dame frumoase, frumușele și mai slutișoare, toate cu deosebite capele și mode de contrabandă, pentru că Odesa, fiind port franc, se însărcinează a îmbrăca pe chișineence; și e curios a le vedea pe toate cu toalete răcoroase și frumoase și stofele englezești și franțeze cum foșnesc trecând cu despreț pe sub barba vamișilor, care le privesc strâmbându-se și strângând din umeri.

Un frumos landau de Viena venea înhămat de patru telegari roibi. Vezeteul, în vechi costium rusesc cu barba lungă, îi mâna cu hățuri coperite cu ținte de argint, păzind un aer grav, vrednic de un magistrat. Un luător-aminte îndată ar fi cunoscut că acel atelagiu, deși rusesc, avea o formă cu totul moldovenească; adecă era mai elegant și covârșind măsurile obiceiului, căci caii de la roate era cel puțin de trei stânjini depărtați de naintașii pe care-i mâna un frumos băiet ca de 16 ani, strigând neîncetat: padi! padi! cu un glas ce răsuna ca piculina între instrumentele unui orhestru.

În acel echipagiu, dinapoi era o tânără damă blondă, a căria figură avea acea blândeță ce se vede învecinicită de penelul lui Rafael și un june brunet care, de pe barbetă și musteți, se cunoștea că era străin. Dinainte era un om balan, ce putea să aibă 35 ani. Chipul său era frumos și interesant, dar o întristare desnădejduită se vedea pe fața sa palidă. El purta ochilari verzi și ținea mâinile tinerei dame strânse întru ale sale, cu o familiaritate neiertată altui decât unui barbat.

Cât pentru străinul brunet, el părea că nu bagă

seamă că e lângă o frumuseță și nu se uita la scena conjugală, care urmare a lui dovedea sau că acea jună femeie îi era rudă, sau că inima lui era prinsă, sau că era un nesimțitor; pentru că dama (precum am mai spus) era atât de frumoasă, încât văzându-o cineva, trebuia, dacă nu s-ar fi înamorat, cel puțin să o privească ca pe un cap d-operă a naturei.

Tânărul om smolit eram eu; ceilalți, d. Ipolit P. și soția sa, d-na S., vara mea.

Sosind la galerie, ne-am dat jos. Vara mea luă brațul barbatului său, iar eu, făcându-mi loc pintre dame cam călărește (cavaličrement), călcând pe bătăturile moșnegilor carii mă da la toți dracii, cotind uniforme în dreapta și în stânga cu zicerea pardon, talisman care închide gura ghiontiților și călcaților, am alergat la celalalt capăt a galeriei, unde zărisem o capelă roză împănășată ca o pasere de paradis. Stăpâna acei capele era fanalul care mă lumina, magnetul ce mă trăgea...

Nu voi întreprinde a descrie frumusețele doamnei B., pentru că simț că acum, după trecere de cinci ani, oricât aș voi să fiu de nepărtinitor, suvenirea ei ar sili imaginația mea să galopeze fără voie și aș călca hotărârea ce am făcut de a spune adevărul în toată simplitatea sa. Nu voi vorbi deci nici de farmecul ochilor ei, nici de glasul ei ce semăna cu suspinul amorului, nici de a ei talie mlădioasă...

Netăgăduit este că eu slăvesc pe toate femeile tinere și cinstesc pe bătrâne în amintirea trecutei lor frumuseți; dar cu toată plecăciunea rog pe damele care nu vor avea o talie frumoasă, să mă ierte dacă le prefer pe cele nalte și subțiri. Asta este o greșală de care e vinovat gustul meu.

Doamna B. mă priimi cu un zâmbet încântător, și văzând negura de gelozie ce se răspândise pe fața mea întru viderea unui tânăr ofițer de lănceri ce vorbea cu dânsa:

— Îți recomand pe d. Arsenie Timofeevici J., îmi zise.

— O! noi ne cunoaștem, am răspuns zâmbind cu silă către rus.— Bonjur, mon cher; te știam la Hotin.

— Ieri numai am venit, și mâine mă duc.

— Cum! așa digrabă ne lași? am adaos încrețând fruntea și rădicând sprincenele, ca să-mi dau un aer mâhnit.

— Slujba o cere. Slujba militărească are mai multe neplăceri decât mulțămiri.

— Și mai vârtos în vreme de război. Pururea în buza tunului, siliți a bivuaca sub un cort care nu vă poate apăra de nestatornicia văzduhului, meniți poate a muri departe de ai voștri, fără altă petrecere decât ceaiul și stosul...

— A! războiul e cea mai mare plăcere a vitejilor, urmă el cu un aer fanfaronic, dar pacea, pacea e nesuferită. A ședea fără treabă într-o cetate, în tovărășia unui bătrân comandant plin de reumatismuri și de decorații...

— V-ați afundat în strategie, domnilor, zisă doamna B., și nu luați seama că alergătorii au să plece.

Ofițerul ne lăsă.

— De mult venise lăncerul acesta? am întrebat.

— N-aibi nici o grijă, îmi răspunse doamna B., râzând; îmi vorbea de fortificațiile cetății Hotinului. Nu știi însă cât m-a mulțămit întâlnirea voastră. Făceam o comparație între voi când vorbeați; tu atât de negru, el atât de alb; era un contrast de minune.

— Văd că comparația nu-mi era în favor.

— Oh! ești nesuferit. Taci. Iată domnul R., unul din judecătorii câmpului (juges de camp).

Domnul R. ne spuse că se va da semnalul alergării, îndată ce se vor cântări concurenții.

— Cum? am întrebat.

— Toți se cântăresc cu acel ce se socoate a fi mai greu și celor mai ușori li se pune plumb pe șea, până ce sunt toți deopotrivă grei.

— Asta e nedrept. Dacă natura m-a făcut ușor,

pentru ce să mă îngreuie cât un grosoman, ce trage poate opt sute de litre?

— Așa e regula.

— Care socoți că va lua premiul? întrebă doamna B. pe judecătorul de câmp.

— Precum gândesc, Meleli va câștiga, căci e bun călăreț.

— Care e Meleli? am zis.

— Acel mic, acolo, cu un strai unguresc larg, încât pare că e de împrumut.

— Slabă nădejde, am urmat, căci n-are nicicum aer călăresc.

— Să-l vedeți pe cal, veți judeca altfel; dar aud chemândumă. Mă iertați, mă rog.

Judecătorul alergă și, găsind toate formalitățile împlinite, dete semnalul strigând: allez!

Alergătorii plecară ca săgeata.

. . . .

— Mă uit la vara d-tale, îmi zise doamna B., și simțesc o nespusă compătimire pentru soarta ei; atât de tânără și atât de nenorocită! Abia începuse a gusta dulcețile unei căsătorii potrivite, cu întâiul ei barbat, colonelul D., tânăr, frumos, viteaz, și moartea îl seceră sub zidurile Silistrei.

Acum, acest al doile...

— O! ea îl iubește.

— Nu mă îndoiesc, căci d. Ipolit merită a fi iubit, dar ce amar trebuie să fie în sufletul lui și câtă jale în inima soției sale, care seamănă Antigonei sprijinind pe Edip.

— Cu deosebire că acel vestit rege a Tebei era bătrân și d. Ipolit este încă în floarea juneței.

— Vai de el! cu atâta e mai de tânguit, pentru că în vrâsta înfocată a tinerelor simțiri, viața i s-a făcut o povară dureroasă.

— În adevăr, am luat seama că nu vede bine, dar asta poate fi o boală trecătoare.

— Nicidecum. E desăvârșit orb. În zadar s-au silit cei mai iscusiți doctori ai Petersburgului și ai Odesei, nu l-au putut folosi, ci mai vârtos, pe lângă

desnădejduirea de a se vedea vindecat, de care pătimi moralul său, fizicul lui suferi într-atât încât pare că e un bătrân trecut!

O, Dumnezeule!

Blăstemul Olghii se împlini!...

Zgomotul gloatei ne curmă vorba. Alergătorii veneau.

. . . .

Doisprezece concurenți purceseseră și numai cinci se înturnau. Curând și din aceștia mai rămaseră trei. Doi rivali era acum: un armasar negru și o iapă sură. Calul era mic de trup, dar plin de foc; picioarele-i era atât de delicate, încât păreau că numaidecât or să se frângă. Pe dânsul era Meleli. El sta înfipt pe șea și atât de neclintit, încât omul și dobitocul semănau un trup, un centaur. Calul era numai spumă; mușchii i se întinseseră ca coarda unui arc și aburi groși ieșeau din el. Fruntea călărețului șiroia de sudoare; el legase frâiele de oblâncul șelei și se ținea de coama cursierului.

Iapa sură, pe care o încăleca un jochei a nu știu cărui domn, era mai mare decât armasarul; trupul ei lungăreț o arăta că e fugariță. Întinsese capul înainte, urechile le lăsase pe spate, și alergând alăturea cu dânsul, șuieratul largilor ei nări era ca boldul unui pinten pentru armasarul care atunci și mai tare se răpezea la fugă, însă ea nu-i da pasul.

Amândoi era acum ca la cinci sute pași de țintă, când Meleli înfipse ambi pinteni în coastele armasarului. Un sânge purpuriu văpsi pielea lui lucie ca atlazul și negru ca pana corbului. Rânchezând de durere, se răsuflă sforăind strașnic, zburli unduioasa coamă și, aruncându-se în zece copce, ajunse ținta, nobilul dobitoc!

Îndată îl urmă și iapa.

— Hura! strigă gloata, bătând în palme.

Meleli priimi vasul de argint pe care era săpate armăturile Besarabiei.

Armăturile aceste sunt: capul zimbrului moldav,

ţiind în coarnele sale pajura împărătească cu aripele întinse.

Întovărăşit de jandarmi şi de toţi privitorii, cu muzică înainte sunând marş, Meleli intră în oraş.

Astă intrare triumfală se pomeneşte şi se va pomeni multă vreme în capitala Besarabiei, precum se pomeneau la Roma triumfele lui Cesar, August ş.c.l.

. . . .

— Ce Olgă, doamna mea, şi ce blăstem? am întrebat.

— Asta e o lungă şi tristă istorie, pe care îţi voi spune-o deseară, îmi zise doamna B., suindu-se în trăsură.

Rădicând storile, îmi zâmbi, făcându-mi un semn de adio cu buchetul de flori ce avea în mână. Ochii mei au urmat careta până ce au pierdut-o din vedere.

Seara am alergat la doamna B., pe care am găsit-o singură, aşteptându-mă.

Iată ce îmi spusă: P.S. Istoria unei femei, spusă de o femeie, are un farmec deosebit. Copiez din albumul meu chiar spunerea doamnei B., încredinţat fiind că cetitorul îmi va rămânea mulţămitor.

II - OLGA

"Sunt acum câțiva ani de când trăia în orașul nostru o tânără damă. Nime nu o știa de unde este și cine este. Unii spuneau că e văduva unui nobil polon ce pierise la Ostrolenko; alții adevereau că bărbatul său, pe care însă nu-l cunoșteau, are proțesuri ce îl țin în Petersburg; alții că e o vânturătoare ce cutrieră lumea pentru plăcerile ei; în sfârșit, acei mai rezonabili judecau că ea trebuie să fie vro nenorocită păcătoasă, care venise să se spăsească în urâtul monotoniei Chișinăului. În scurt, aceea ce se aflase mai sigur pentru dânsa era că se numea Olga și era poloneză.

Olga viețuia foarte retirată; rareori o putea vedea cineva la grădina împărătească, cetind sub umbra unui tei. Mi s-a întâmplat s-o văd odată, și n-o poci uita nici acum.

Închipuiește-ți una din acele femei ce slujesc de îndreptare naturei pentru toate slutele ce a făcut din greșală . Figură nobilă și melancolică; niște sprincene pe care penelul nu le-ar fi încordat cu atâta delicateță încoronau ochii ei negri ca mura, cu căutătură tânjitoare; albeața feței și a grumazilor ei, pe care fluturau lungi repantiri, picioarele ei ce părea că se joacă în niște mici pantofi; talia sa care avea acea disinvoltura cu care natura înzestrează pe femeile de miazăzi. Într-un cuvânt, oricare din aceste frumuseți în parte ar fi fost de ajuns ca să deștepte un simtiment de mirare sau un fior de amor. Ea să părea a nu avea mai mult de douăzeci ani; dar câte suferiri au trebuit să aibă acei fatali ani, de vreme ce șterseseră roza de pe crin și înneguraseră o așa îngerească frunte! Văzându-ne mergând spre ea, trecu în altă alee și se făcu nevăzută.

— În adevăr, am zis d. Ipolit care îmi da brațul,

dama necunoscută nu se pare a-ți fi compatriotă; brunetă și poloneză!

— Pintre garofele albe, de multe ori crește câte una de alt color, îmi răspunse.

— Răspunsul este poetic; dar astă sărmană garofă se vede foarte suferindă, și, zău! eu de aș fi în locul d-tale, aș căuta s-o mângăi macar pentru dragostea nației.

— D-tale îți e lesne a vorbi cu așa ușor ton! D-ta n-ai iubit, nici ai să iubești vrodată, pentru că te-ai deprins a socoti amorul o zabavă, nimic mai mult. Cât pentru mine, mă cutremur la singură ideea de a iubi, pentru că cunosc urmările acestei grozave patimi!

— Ah! mă sparii, am strigat. Și de vreme ce este așa, iată făgăduiesc a nu iubi niciodată." Expresie luată de doamna B. de la Balzac.

— Și ai putut lua o asemene sumeață hotărâre? am curmat eu.

— Oh! să dai samă dacă am călcat-o, răspunsă ea tinzându-mi mâna...

Eram fericit!

După puțin, doamna B. urmă:

"Ajungând în capătul aleei, ne-am pus pe o canapea de brazde. D. Ipolit găsi niște tăbliți căzute lângă un copac; negreșit că Olga le pierduse.

— A! am zis, iată acea ce ne va lămuri asupra misterioasei dame.

Luăi tăblițile, le deschisei și pintre multele versuri și note leșești și rusești, iată ce găsii:

"On s'égare un seul instant de la vie... aussitôt une pente inévitable nous entraîne et nous perd; on tombe enfin dans le gouffre, et l'on se réveille épouvanté de se trouver couvert de crimes avec un coeur né pour la vetru..."

Pe altă față: "Occhi, piangete; accompagnate il core Che di vostro fallir morte sostiene".

Mai înainte:

"Vergessen sie nicht, dass zwischen ihrem

Brautkuss das Gespenst einer Selbstmörderin stürzen wird".

— Rousseau, Pétrarque, Schiller, ce mozaic de poeți! am zis. Precum văd, doamna Olga e o poliglotă; și nu sfătuiesc pe cine n-a fi cetit pe acești autori să-i facă curte. Dacă astă gingașă Luiză caută vrun Ferdinand, negreșit că nu-l va găsi în Chișinău.

Ipolit nu m-asculta, dedat fiind cu totul a ceti cele scrise în tăbliți. Amândoi păzeam tăcere gândind, el la Olga, eu... la toaleta pentru balul de la club.

— Oare va veni la bal? am întrebat după puțin.

— Nu știu.

— D-ta însă vei fi.

— Poate.

— O! Tăblițile aste ți-au luat mințile.

Uitasem și Olgă și tăbliți, când, după vro două luni, am întâlnit pe Ipolit la primblare. Trebuie însă să știi că, sau îndemnul meu, de care mă voi căi toată viața, sau acele fatale tăbliți au fost născut un prieteșug între Olga și Ipolit, prieteșug ce se schimbase în cel mai înflăcărat amor. Toată lumea zicea că el o iubește și că este hotărât a o lua, mai ales că acum și locuiau împreună; însă ea părea că încă mai mult se retrăsese din lume.

— Îți cer o mie de iertări, îmi zise el, apropiindu-se; este o mulțime de vreme de când n-am venit la d-ta. Pricina...

— Pricina e frumoasa poloneză, am curmat râzând, și vreu s-o iert căci mi-a răpit un prietin, de vreme ce a izbutit a domoli o inimă sălbatică.

— Adevărat, îmi răspunse; nu tăgăduiesc că Olga mă iubește cu toată frenezia amorului; asemenea o iubeam și eu la început, dar acum îți mărturisesc că nu mai simt acel foc, acea beție. Amorul meu se prefăcu în compătimire. Olga e minunată, e un înger, dar pururea tristă, pururea plânsă, mă teme, mă chinuiește, îmi scoate sufletul cu atâta dragoste. Eu o iubesc acum mai mult de

milă...

— A, ești o fiară, domnule!

— Tânguiește-mă, doamna mea, și nu mă osândi. Simt, cunosc, văd că sunt un vinovat nevrednic de iubirea ei, dar ce vrei? suferințile ce am tras de la sexul d-voastre mi-au stricat inima, au depărtat-o din cararea acea înflorită pe care o visează o inimă de douăzeci ani. Eu am acum treizeci și doi ani și am cercat prea multe chinuri. Pururea vândut de femeile care îmi jurau un tânăr și vecinic amor și apoi mă părăseau lepădându-mă ca pe o modă veche, fără macar a cugeta că prin aceasta omoară o ființă omenească, am sfârșit prin a le cunoaște și a le prețui pentru aceea ce sunt: niște draci frumoși lăsați pentru a ne chinui.

— Mulțămesc de compliment, am zis.

— Iartă-mă, doamna mea, și îți rezic, jălește-mă și nu mă osândi.

— Dar dacă ai o inimă așa stricată, am adaos, dacă nu ești în stare s-o iubești pre cât te iubește, pentru ce nu te destăinuiești ei? pentru ce o îmbrâncești, jucându-te, în râpa pierirei?

— Am cercat, doamna mea, dar, ce pot face, când singura idee e în stare să o omoare. Amorul ei e exaltat, nobil, plin de foc, dar necăjicios. Nădejdea mi-e la vremea care vindecă toate.

Sfârșind, mă lasă ca să alerge înaintea unei tinere dame ce venea spre noi."

— Vara mea, colonela D.? am zis eu.

— Ea însăși, îmi răspunse doamna B. Ipolit acum o iubea pe dânsa și uitase pe Olga... Ah! oameni, oameni înrăutățiți! Vedeți o biată femeie nevinovată, tânără, cu inima simplă și liniștită. O urmăriți, vă țineți ca niște duhuri necurate de ea, până ce prin ademenirile voastre o faceți de-și calcă datoriile sale de femeie, uită virtutea, leapădă cinstea ca să s-arunce în brațele voastre și apoi, spre răsplata tuturor acestor jertfe, o azvârliți cu despreț, zicând: atâta e tot!... cruzi, nesimțitori, infami, nelegiuiți!...

Toată această frumoasă chirielă de epitete se adresa la mine.

Am vrut să mă apăr.

— În adevăr, am zis râzând, cum de nu cade trăsnetul să ardă pe niște asemenea necredincioși?

— Râzi, domnule, dar eu nu râd... Oh! ai un aer nestatornic care mă îngrozește!

— Ah! am strigat, luând un aer cât am putut mai melodramatic, poți a mă judeca acest fel? Socotește că eu n-am încă treizeci ani și prin urmare sunt cinstit. De nu vrei să mă crezi, vezi ce zice Balzac în Papa Gobsek...

Balzac era autorul favorit al doamnei B. care, mulțămindu-se de acest bun martur, îmi zâmbi sorbind infuzia copăcelului de China din ceașca de vermeil, și după puțin urmă:

"Ipolit iubea pe colonela D. și uitase de Olga... Olga nu mai era acum pentru dânsul decât o supărare de care căuta vrun mijloc a scăpa! Nu doară că tăgăduiesc caracterul lui cinstit și nobil; din împotrivă, știind câtă delicateță are în suflet, nu-l osândeam, ci îl jăleam și plângeam pe acea nenorocită femeie care abia o cunoșteam și care, jertfă unei crude fatalități, era silită a bea un nou pahar de durere!

Toată lumea vorbea că Ipolit a să ia pe colonela D. Pe mine însă inima nu mă lăsa a crede la atâta necredință. Îmi părea grozav a-mi închipui amorul atât de nedrept, încât să voiască a-și strica el însul lucrările lui.

Într-o zi, aflându-mă singură acasă, îmi vestiră pe doamna Olga. Astă vizită îmi pricinui mirare, căci, precum am zis, noi abia ne cunoșteam. Deși eram negata, am luat un șal și am priimit-o.

Pare c-o văd! nu era acum Olga acea pe care cu cinci luni în urmă o văzusăm atât de frumoasă, deși palidă, la grădină; fața ei era atât de slabă... atât de schimbată. Pelița ei sămăna cu batista subțire, fără pic de viață; o moarte să vestea în ochii ei scânteitori. Ar fi zis cineva o statuie de

marmură, ieșită din mâinile lui Canova.

Am alergat înainte-i, am luat-o de mână — mâna ei ardea — și am pus-o lângă mine.

— Ah, doamna mea! îmi zise, și glasul ei era înecat de suspine, iartă cutezarea mea; oh! sunt foarte nenorocită!

Lacrimile îi împlură ochii.

— Liniștește-te, doamnă, i-am răspuns. Oh! înțăleg! în adevăr, ești foarte nenorocită!

— Așa e că se însoară? strigă ea cu glas spăriat, sculându-se; așa e că mă lasă? O, Dumnezeul meu, îndură-te!

— De d.Ipolit vorbești, doamnă? Zic c-a să se însoare, dar nu cred că poate fi într-atâta de crud. Și în sfârșit, fiind aceasta, pentru ce să te mâhnești? Să vede că e nevrednic de amorul d-tale. Un nestatornic se desprețuiește și se uită...

— Să-l uit! eu să uit pe Ipolit? Pesemne d-ta nu știi, doamnă, că el mi-a făgăduit un amor fără sfârșit? Pesemne d-ta n-ai iubit, doamnă? Nu știi ce venin este acesta? Oh! te fericesc dacă ești nesimțitoare! Vai mie! eu am cunoscut amorul; încă o dată am iubit și acel întâi amor m-a nenorocit, acesta mă omoară. Voi muri negreșit... El era bucuria mea, sufletul meu, și să mă lase? Căci în adevăr voiește a mă lăsa... Oh! îl voi omorî și pe el și pe soția lui!...

Înfurierea ei m-a îngrozit. Era de o frumuseță fioroasă. Astfel trebuie să fi fost Didona când hotărî a se îngropa subt ruinele Cartagei. M-am sculat.

— Te spariu, doamna mea, îmi zise după puțină tăcere, — iartămă! Când ai ști cât foc este în astă ticăloasă inimă! E un vulcan pe care numai moartea îl va stinge!... Știu că d-ta îi ești prietenă, pentru aceea, după Dumnezeu, la d-ta mi-e nădejdea. Ajută-mă, doamnă! Scapă un suflet de la osândă! Zi, fă, mijlocește să nu mă lase!

— Și ce pot sfaturile mele, când lacrimile d-tale nu folosesc? am zis.

— Ah! când gândesc că ieri, nu mai departe, luă crucea și se jură pe sănătatea lui, pe viața lui, pe ochii lui, că mă iubește și că va fi al meu!... Oare Dumnezeu va suferi să se calce ast fel jurămintele făcute în numele său? Oare trăsnitele ceriului s-au stins?... Pentru că și s-a jurat, doamnă, în mii de rânduri. Eu însă mă temeam de amorul lui! De câte ori îmi spunea că mă iubește, vorba asta mă împlea de fiori. O presimțire amară îmi zicea că omul acesta, care-l vedeam jurându-se pe ochii lui dinaintea icoanei și luând martură dumnezeirea cu atâta ușurătate, este un trădător. Lacrimile ce vărsa la genunchii mei mă spăriau; inima îmi spunea că sunt minciunoase. Și însă, ființă ticăloasă ce sunt! adormeam pe nădejdea făgăduințelor lui; visam fericirea în brațele ce erau să mă vândă!...Ah! căci nu mi-a curmat moartea zilele în ceasurile acele! Aș fi murit norocită și n-aș fi silită acum a-l blăstema și a plânge!

Șiroaie de lacrimi curgeau din frumoșii ei ochi. Un tânăr om, de ar fi văzut-o atunci, negreșit că nu s-ar fi stânjinit cât de puțin a înjunghia pe nelegiuitul ce o adusese în starea aceasta. Cât pentru mine, neștiind cum s-o mângăi, am început și eu a plânge.

Ea urmă:

— Hotărâsem să mă duc la rivala mea, să-i spun nelegiuirea omului cărui va să-și încredințeze soarta. Nu o cunosc, dar aud că e o femeie tânără, bună, simțitoare; poate că s-ar fi îndurat de nenorocirea mea. Oh! i-aș fi spălat picioarele cu lacrimi și ar fi trebuit să calce peste trupul meu ca să se ducă a se cununa cu el; dar în minuta când voiam a mă duce, puterile m-au lăsat. Neștiind ce să mai fac, am hotărât să viu la d-ta. Știu că el te stimă, știu că ți-e prieten; d-tale ți-e milă de mine, d-ta ești bună, plângi... Fie-ți milă de o nenorocită! Scapă-mă, doamna mea, mântuiește-mă!...

Și biata femeie îngenunchease dinaintea mea și îmi săruta mâinile fără să poată articula un singur

cuvânt de greutatea suspinelor. Eu plângeam ca și ea și cine ne-ar fi văzut în momentul acela n-ar fi putut deosebi care e mai nenorocită, Olga sau eu.

M-am pus la scriitoriul meu și am scris lui Ipolit ca îndată să vie la mine. Am sunat; o slugă intră cu un bilet în mână.

— Du acest răvaș la d.Ipolit P., i-am zis; să-l găsești numaidecât.

— D. Ipolit e la doamna colonelă D., îmi răspunse. O slugă de acolo a adus acest bilet.

— Adă, am zis; dar Olga îl luase mai înainte. O văzui tremurând când cetea. Deodată, țipând strașnic, scăpă biletul și ieși răpede.

În bilet scria:

"Doamna B. este rugată să binevoiască a veni la 5 ceasuri diseară la biserica catedrală spre a asista la cununia d. Ipolit P. cu d-na colonela D."

Ceasornicul arăta patru. Abia aveam vreme a-mi face toaleta. Toată nobilimea era la biserică când am intrat. M-am pus la un loc de unde puteam privi pe miri. Gălbineala firească a lui Ipolit se făcuse mai grozavă la lumina făcliilor de ceară și sudoarea roura melancolica lui frunte. Se cunoștea că se lupta în sine mustrarea cugetului și presimțirea. Din împotrivă, câtă seninețã pe fața tinerei lui soții, câtă bucurie, câte nădejdi de fericire!

Ceremonia se sfârșise. Toți fericitau pe tinerii soți, gătinduse a-i întovărăși acasă. În momentul acela, văzui pe polițmaistru că veni de afară cu grabă și vorbi cu doctorul S., care ședea lângă mine.

— Ce este? l-am întrebat.

— Nimic, îmi răspunse cu o barbară flegmă, o femeie s-a otrăvit. Și ieși îndată cu doctorul.

Cuvintele lui Schiller ce le cetisem în tăblițele Olgăi îmi veniră în minte.

"Nu uitați că între sărutul însoțirei voastre se va pune fantomul acelei ce s-a ucis din pricina voastră."

O greutate îmi apăsa inima; un nor amețitor veni și se puse pe ochii mei. Mi se părea că biserica se învârtește cu mine și niște luciri scânteioase îmblau împregiurul meu. Simțind picioarele-mi slăbind, am închis ochii și m-am ținut de strană ca să nu cad. Nu știu cât ținu astă fantasmagorie, căci, când m-am deșteptat, eram singură în biserică. Tremurând și cuprinsă de spaimă, am ieșit.

Sosind acasă, slugile îmi spuseră că polițmaistrul și cu doctorul S. mă căutaseră și că ei veneau de la Olga pe care, când ajunsăseră, au fost găsit-o moartă.

. . . .

Abia trecuseră patru luni de la însurarea lui Ipolit și de la moartea Olgăi și el se bolnăvi de ochi. Curând i-au lipsit viderile și blăstemul Olgăi se împlini. Acum e de tot orb. Simțirea nenorocirei lui, mustrarea cugetului, pomenirea păcatului său i-au atacat sănătatea și, în vârsta de treizeci și cinci ani, așteaptă și dorește moartea ca o fericire.

Iată isprăvile d-voastre, domnule. Ah! ferice cine nu iubește și nu simte!"

Doamna B. oftă; eu nu mai râdeam.

III - TRISTEȚĂ

Viind la birtul unde găzduiam, am găsit un mare pachet cu scrisori de la Iași. Toate îmi vesteau câte o supărare. Una un proțes, alta niscaiva vești politice mâhnicioase. În sfârșit, una mai mică îmi spunea că mă așteaptă, că mă iubește, că mă dorește. Asta era o frumoasă fată care credea c-o iubesc.

Nu, nu te iubesc, sărmană copilă! De ți-am și spus-o, am mințit, am vrut poate să te înșăl ca un ticălos. Nu, nu sunt eu vrednic de amorul tău! De te-aș fi iubit, n-aș șădea ferecat în lanțele doamnei B., femeia astă neînțeleasă, care-mi spune că mă iubește ca și cum m-ar întreba ce mai fac; vesălă, zburdatecă, judecând amorul o trecere de vreme, făgăduindu-mi o vecinică dragoste și întrebându-mă când mă întorc la Iași. Nu; eu nu voi să fiu iubit astfel. Voi o femeie cu ochii plânși, cu fața mâhnită, care să mă teamă, să mă iubească și să moară cum a murit Olga.

Și însă merit eu oare un asămenea amor, eu, care tot focul amorului tânăr, tot delirul juneței cei mai înflorite le-am cheltuit în adimenirele unei cochete...

În adevăr, numai un amor poate avea cineva și acela numai nu se uită. Aceasta este o loterie a inimei. Dacă un tânăr întâlnește o inimă simplă și nevinovată, el este ferice; inima lui fragedă și curată ia o opinie încântătoare pentru amor; iar de se face partea unui suflet fațarnic și trădător, atunci pierde toată iluzia și, în locul fericirei, capătă pizmă și împietrire.

Oh! când ar voi femeile să știe ce înaltă solie au priimit de la cer; când ar voi să știe că sunt lăsate ca să ne păzească de rău, să ne îndure inima, să facă fericirea vieții noastre, fără-ndoială că iubirea

lor n-ar ținea numai până ce se usucă sărutul nostru de pe buzile lor!

Eu totdauna am gândit că îngerul păzitor pe care provedința l-a dat fiecărui om nu este decât femeia căria el a jărtfit amorul său; și însă, pentru ce lasă ele a intra într-o inimă plină de iubire îndoiala și ura?... O! nu sunt eu vinovat, sărmană copilă, dacă nu te iubesc precum meriți; dea seamă grozavele ființi ce mi-au stricat inima... Voiești a fi iubită? găsește vrun înger, precum ești tu!

Sluga mea intră cu un bilet. Aceasta era o poftire la prânz pe a doua zi de la d. Ipolit. Răvașul era scris de soția lui. Dedesubt scria: Vom fi numai noi.

Mă invita la masă! Și ce figură eram să fac eu privindu-i starea, după cele ce-mi spusese doamna B.? Să văd un om lipsit de simțul cel mai scump; care este într-o vecinică noapte; pentru care soarele n-are raze, nici câmpul flori. Un om care iubește cu tinerețăpe gingașa lui soție și însă nu o poate vedea. Și ea, oborâtă sub apăsarea soartei, privind pe acest bărbat fără să poată afla un cuvânt cu care să-l poată mângăia și gândind la cel mai întăi pre care moartea i l-a luat; văduvă de doi barbați (Ipolit se putea socoti ca mort) la 21 ani, în cea mai înflorită frumuseță! — Am răspuns cerându-mi iertare și pretextând o pricină însămnătoare.

Mă simțeam foarte trist. Voiam să plâng și nu puteam. Am deschis fereastra. Ceriul era turburat; nori groși se primblau ca niște munți pe el, lăsând în urma lor o ceață cenușie; luna se ascunsese; câteva stele pribage se iveau unde și unde pintre nori. Vedeam orașul adormit desfășurându-se sub mine ca o mare umbră. Liniștea domnea pretutindeni, numai inima mea era turburată. Curând, un vis deștept îmi înfățoșă toate întâmplările vieții mele, de la 17 ani când am pierdut pre tatăl meu, când am rămas singur în lume și până la 28. Gândeam la maică-mea pe care abia o cunoscusem, gândeam la valurile ce mă

cuprinseseră în lume, gândeam la toate acele ființi pe care le iubisem, de la cocheta pe care o iubisem întăi, pănă la copila care-mi scria, pănă la doamna B., pre care o iubeam acum. Mi se părea că le văd pe toate trecând pe dinainte-mi, frumoase, vesele, triste, plânse, râzânde...

Tunetul vuia în depărtare; cerul acum se învălea cu o haină posomorâtă; stelele piereau pe rând. De aș fi fost poet, aș fi privit cu plăcere această scenă măreață a naturei, dar timperatura avu pururea o deosebită influență asupra fizicului meu. Un soare frumos, o noapte senină mă înveselește; din împotrivă, o vreme urâtă mă întristează; în adevăr, gândeam, dacă englezii au tot asemenea vreme, au dreptate să se sinucidă. Ce vifor se gătește! Stelele strălucesc de o mai vie lumină! Spun că de câte ori moare un om, sufletul lui merge de-și ia loc între stele; oare care va fi steaua Olgăi? poate că acea care e acolo în capăt. Mă uitam la Ursa mică.

— Domnule, îmi zise sluga, trăgându-mă de haină, gazda întreabă de nu vrei a cina.

— Nu vreu, am răspuns.

— Domnule, să închid fereastra; vremea e turbure, curând a să tune.

— Ș-apoi?

— Știu că d-tale nu-ți place tunetul.

— Așa este, când e aproape și când trăsnește; dar când vuiește în depărtare îmi place.

— O, cum fulgeră de strașnic, adăogă blăstematul, groaznice tunete o să avem! trebui să trăsnească undeva.

Acest din urmă argument mă făcu să mă trag de la fereastră. Înturnându-mă, văzui pe gazdă cu șervetul pe mână.

— Dacă domnul va să cineze, îmi zise el, i-am gătit un holod- noi

minunat, blinee cu icre fierte în unt și...

Singur numele bucatelor era de ajuns ca să-mi taie apetitul.

Gazda mea era un moșneag ca la 65 ani, scurt și

gros. În junia sa se vede că fusese balan, căci ochii lui avea încă o ușure văpsea de alb-albastru. Fața lui roșie ca morcovul și fruntea fără nici o zbârcitură arăta că pentru el viața n-avusese zile negre.

— De mult ești însurat, moșule? l-am întrebat.

— De patruzeci de ani.

— Ai copii?

— Trei băieți și o fată.

— Și unde sunt?

— Doi slujesc în oaste; cel mai mic e pisar și fata mea trăiește la Tulcin. O! Sașa mea...

— Sașa? ce va să zică Sașa?

Ivan, sluga mea, îmi spuse că e diminutivul din Alexandra.

— Sașa mea, urmă moșneagul, e damă mare; am măritat-o după un cinovnic de la Tulcin. Barbatul său este guberskii-secretar. Să o vezi, domnule, aceea e femeie; mai naltă cu două palme decât mine. Seamănă bunului său care a fost grenadir, și groasă cât mine. Ș-apoi, frumoasă, roșie ca un bujor; numai când era mică a căzut din scrinciob și de atunci e cam șchioapă; vărsatul a stricat-o puțin și i s-a scurs un ochi. — Și învățată, domnule, ca un diac. Scrie, cetește groznic. Când a fost astă-primăvară la mine, mi-a lăsat niște cărți foarte frumoase; păcat că nu știu a ceti.

— Trimiti-mi-le să le văd, am zis.

Acesta era Florian tradus rusește.

— Cetește tu și eu voi asculta, am zis lui Ivan.

El începu:

"După ce alergă de la o turmă la alta, ca să se gudure la Elicio și la Galatea, câinele începe a alerga prin măgură; și se ia după un ied sălbatec. Iedul fuge și trece lângă păstorițe..."

— Deschide în alt loc.

"Estela se roși uitându-se la maică-sa. Margareta îi dă voie să priimească prezentul și păstorița stă încă nehotărâtă. La urmă, c-o mână tremurândă, apucă cordela verde, care era în grumazii

berbecului..."

— E! dă-mi pace cu păstorițele și cu berbecii cu cordele verzi.

Văzând că pastoralele d. Florian nu-mi pot împrăștia melancolia, m-am culcat, însă de abia apucasem a adormi, și un vis fantastic veni și-și puse asupră-mi negrele sale aripi.

Părea că mă aflam într-un mare salon îmbrăcat în doliu, unde ardeau două mari policandele cu luminări de ceară galbenă. Olga dormea culcată pe o canapea. Ipolit o privea stând la capul ei. Doamna B. se gătea la oglindă fredonând aria din vodevilul rusesc Kozacă stihotvoreță . Prin salon se primblau oi cu cordele verzi la gât și Sașa sărea, schiopătând și strâmbându-mă. Nu știu cât ținu acest popuri de vedenii, căci, când am deschis ochii, era ziua mare.

IV - CÂTEVA RĂVAȘE

Era câteva luni de când mă înturnasem la Iași. Vârtejul soțietății, proțesuri, intrigile politice mă cuprinseseră într-atât, încât, neaflând minută de răgaz, am fugit la țară: însă acolo singurătatea, aerul curat, privirea naturei deșteptară în inima mea suvenirea doamnei B. În zadar căutam a scăpa de prigonirea acestui amor atât de înflorit. El se ținea de mine și mă făcea a cerca toate chinurile despărțirei. De mă duceam la vânat, mi se părea că răsunetul pușcii mele trece Prutul și merge de moare la ușa doamnei B. De voiam să cetesc, doi ochi frumoși se puneau dinaintea literelor și în orice fras găseam o espresie a doamnei B. Nemaiputându-mă lupta, am scris să-mi vie pasportul. Am lepădat toate romanțele și m-am apucat de cetit pre Tucidid și pre Xenofon. Dumnezeu să mă ierte și pre mine și pre acești vestiți și limbuți autori! Neideat în strategie, n-am putut prețui nici frumoasa retiradă a celor zece mii, nici războaiele peloponisiace. Aruncam cărțile și mă duceam de priveam Prutul cum curge și fericeam pe cazacul cu barba lungă de la pichetul din cea parte. Îmi era drag cazacul. Au nu era și el de acolo de unde era doamna B.? Aflam multă poezie în nasul lui turtit și ochii mici și multă armonie în strigătul lui monoton: kto idiot?

Xenofon și Tucidid se duseseră pe urma lui Balzac și a lui Walter Scott. Îmi mărginisem cetirea numai în amoroasele răvașe a doamnei B.

Fără îndoială, ziceam, acesta e limbajul adevăratului amor! Laconic și înfocat. Doamna de Sévigné și Ninon de Lenclos niciodată n-au putut scrie astfel. Ah, cât m-a iubit de strașnic! Și eu care socoteam că e o cochetă și...

Ivan îmi curmă monologul. El îmi aducea

pasportul și două scrisori cu timbrul Chișinăului. Cunoscui pe adresa unuia slova doamnei B. Tremurînd de fericire, am deschis-o. Iată ce-mi scria:

"Prietenul meu! Sunt foarte nenorocită! Aud că te gătești să vii iară în Basarabia și nu știi cât m-a supărat vestea aceasta..."

Începutul era original.

"Te-ai fost dus; gândeam că mă vei fi uitat. Ah! când ai ști cât te-am iubit, dar acum nu te mai iubesc. Iartă sinceritatea mea, dar când ai ști cât sunt de nenorocită! De când te-ai dus, toate nefericirile m-au împresurat; am pierdut pre Bibi! Închipuieșteți că se vede că-i dasă supa fierbinte sau cine știe ce! Pe la miezul nopții aud un grozav hârcâit pe canapeluța unde el dormea. Sar din așternut. Ce să văd? bietul Bibi era în spasmele agoniei. Oh! nu-ți poți face o idee de ce am cercat! Oh! să-l fi văzut cum mă privea cu ochi lăcrimători! Cum se vârcolea în brațele mele! Am sculat toată casa; am trimis după doctor; dar saracul era în cele de pe urmă minute. Nemaiștiind ce să fac, i-am turnat pe gât câteva linguriți de apă de Colonia. Sărmanul! Sărmanul! trebuia să-l vezi cum urla, cum se zbuciuma! Oh, grozave minute pe care în veci nu le voi uita! Când a venit doctorul, îl găsi mort și pre mine leșinată... Lacrimile mă opresc de a-ți mai scrie, dar te rog încă o dată, de vei veni în Basarabia, să te faci că nici nu mă cunoști. Când ai ști cât sunt de nenorocită!

P.S.

Rupe scrisoarea aceasta."

Am scăpat scrisoarea din mână și am deschis pre ceealaltă.

"Prietenul meu! Tu mă întrebi atâte lucruri deodată încât nu știu la care să răspund mai întâi. Văd însă că începi cu doamna B. și sfârșești cu doamna B. Așadar de dânsa îți voi vorbi, căci pentru celelalte interese nu-ți prea bați capul și ai

dreptate, pentru că știi că m-ai lăsat în locul tău și nu te îndoiești de sârguința mea, de vreme ce mulțămirea mea o cunoști că e să mă tăvălesc prin presudstvii (tribunaluri); și cu venirea ta (care cred că va fi în curând) te vei încredința că prietenul tău a făcut pentru tine mai mult decât tine, pentru că pre dânsul amorul nu-l târâie de nas după doamna B.

Tu îmi scrii să te înștiințez ce face? cum sufere depărtarea ta și dacă durerea-i s-a mai alinat. Sărmane prietene! mi-e jale de tine, căci tu ești făcut a fi cât vei trăi înșelat de femei. Mângăie-te, simțitoriule Verter, Șarlota ta nici a murit, nici s-a înjunghiat, nici și-a făcut seamă, nici s-a bolnăvit (decât numai când i-a murit cățelușul), ci din împotrivă, a doua zi s-a aruncat în brațele unui tânăr ofițer de lănceri..."

— Fecior! dă-mi șipul cu o de Colon.

— N-avem aici la țară o de Colon.

— Dă-mi ceva! dă-mi un pahar de apă cu gheață...

"... s-a aruncat în brațele unui tânăr ofițer de lănceri. Tu îl cunoști; leitenantul Arsenie Timofeevici J. Îți aduci aminte cum râdeam de dânsul că șede ca o fată mare cu ochii plecați, și când vorbește cu femeile, tremură. Adevărat, nu e nici o asemănare între voi amândoi; capul tău e de poet și al lui de oștean și el te numea ucionaia golova; tu de când ești nu te-ai îngrijit de toaletă, în vreme ce Arsenie Timofeevici, balan mai mult decât toți balanii, e frumos în feliul lui și e în stare a se bolnăvi dacă ar videa că un fir de păr dintr-un favorit e mai lung decât celalalt. Aceea însă în care te întrece, prietenul meu, și cu care te-a gătit, este danțul. Închipuiește-ți că el este cel întâi mazurist din toată noua Rusie și tu cunoști slăbiciunea doamnei B. întru aceasta. Tu, sărmane filosof, nu poți face o singură antreșa; stângăcia ta e nespusă. Ascultă dar cum s-a legat acest amor. Știi că ne găteam să dăm un bal bunului nostru guvernator.

Balul a fost a doua zi după purcederea ta. Deși n-am mulțămire în adunările zgomotoase unde domnește eticheta, aveam curiozitatea să văd pre doamna B. și să studiez soarta ta în ochii ei, pre care tu îi asemănai cu viorele înrourate și — cu câte alte acele. Nu tăgăduiesc că în seara aceea, ea era de minune; avea un aer așa de dulce, așa de încântător, așa non so che; un aer care zicea: iubiți-mă, nu mă lăsați să mă prăpădesc. Damele își șopteau și se ghionteau; tinerii o priveau cu amor și înfocare, zicându-și între ei: cât e de frumoasă! Se începu mazurca. Doamna B. începea cu lăncerul. Ce să-ți mai spun? Era în elementul ei și, fiindcă știu că-ți place stilul poetic, o voi asemăna cu Atalanta alergând pe luciul valurilor. Însul guvernatorul se sculă de la cărți și veni s-o privească. Rușii striga: prevoshodno ! Moldovenii: minunat! Pe lângă ea, toate celelalte femei era slute. Asta nu e puțin când o zice o gură indiferentă, mai ales când — știi — că la noi sunt multe frumușele. Toată seara n-a vorbit decât cu Arsenie Timofeevici, n-a văzut decât pre Arsenie Timofeevici, n-a danțat decât cu Arsenie Timofeevici, numai eu unul am făcut un tur de valț cu dânsa, eu care n-am danțat de patru ani. În învârtirea valțului, am pomenit numele tău. Gâcește ce mi-a răspuns? "Nu-l văd la bal. A! Uitasem că s-a dus!..." Cum îți pare, prietene, răspunsul e de minune. În scurt, ce să-ți mai prelungesc? Tu ești uitat, uitat ca cum n-ai fi mai fost. Lăncerul șede toată ziua la ea; dar băiatul nu e așa de prost cât seamănă. Mi-a arătat ieri un răvaș de la dânsa; iată ce-i scria:"Mă învinovățești nedrept. Nu, nu l-am iubit pre el (acel el ești tu), gândul meu era tot la tine de când te-am văzut la alergarea de cai... Oh! te iubesc,dușinca! Mă jur pre ochii acești care zici că îți plac"ș.c.l., ș.c.l"

— Ticăloasa! se jura pre ochi, nu gândea la Ipolit!

"Rusul însă n-o iubește și cocheta face pe

nevinovata. S-o vezi cât s-a făcut de bisericoasă; șede toată ziua închisă, merge numai la biserică și la paradă. Adio, ș.c.l."

Trebuie să aibă cineva 26 ani și să iubească cum iubeam eu, ca să simtă aceea ce am simțit! În scrisoare mai era un postscriptum:

"După o îndelungată suferire, în sfârșit, Ipolit a murit..."

Hârtia îmi căzu din mâini și ochii mi se împlură de lacrimi, aducându-mi aminte de nenorocita mea rudă. Apoi, în ciuda și necazul ce aveam asupra doamnei B., mi-am adus aminte că babele la noi gonesc pre necuratul afumând pene prin casă. Am cerut o cățuie și foarfeci; am tăiat fărămele scrisoarea și răvășelele viclenei și le-am pus pe jăratecul din cățuie. Privind fumul ce se ridica și apoi pierea cum pierise amorul ei, am zis slugii mele să se ducă și s-afume odaia cu hârtiile aceste. El mă privea cu ochii holbați.

— Ai auzit?

— Bine; apoi?

— Apoi să zici să-mi înșale îndată calul și să te gătești să mergi cu mine.

— Unde?

— La călugărie.

Ivan se depărtă clătinând din cap. Negreșit că mă socotea nebun.

Așteptând calul, m-am dus la malul Prutului. Cazacul, cunoscându-mă, mă salută. O! cât mi-a părut el de slut! Eu m-am pus pe țărm și sfâșiind pasportul, aruncam bucățelele în apă, zicând: ce viclenie! să mă uite pentru că nu mai sunt față, pentru că nu știu mazurca, pentru că nu port epolete, pentru că nu-s balan. Să-mi zică fără pic de mustrare a cugetului că nu mă mai iubește, pre mine care o iubeam ca sufletul! Să-mi spuie că pre Bibi nu-l va uita în toată viața! Vasăzică, că mai mult iubea pre cățel? Bine zice prietenul meu că sunt oameni meniți a fi cât vor trăi înșălați de femei.

În vremea aceasta, calul era gata. Îndată purcesei ca un duh de spaimă îmboldit de fierbințeala frigurilor, și când mă deșteptai din amețeala mea, văzui calul numai spumă și coastele lui sângerate de pinteni.

— Ivane, unde suntem?

— Intrăm în Iași. Iată se întorc de la Copou.

Plecasem să mă duc la vro sehăstrie, să fug de lume și mă trezii în Iași.

Însera. Abia avui vreme a-mi schimba hainele ca să nu scap reprezentația de la teatru.

Se da: Est-ce un rę̧ve? 1836, august

N.B. Trecuseră 22 ani, de când nu fusesem în Besarabia, când în iarna trecută, guvernul nostru mă însărcină cu o misie la Chișinău. În sfârșit, eram să văd locuri dorite, rude, prieteni ce nu-i revăzusem de 22 ani! o viață de om! În călătorie, toate amintirile juniei se grămădeau în închipuirea mea, și mi se părea să privesc pe Meleli calare și pe doamna B. vălsând cu ofițerul de lănceri.

Era dimineață când am intrat în oraș. M-am dus la vechea mea gazdă, unde mă aștepta cea întâi decepție.

În locul moșneagului de la 1835, atât de roș și de vesel, mă întâmpină un neamț sarbăd și flegmatic, care cârmuia birtul.

Luăi un fiacru și vizităi orașul pre care îl găsii sporit în mărime, de nu și în frumuseță.

La urmă, mă hotărâi să mă duc la doamna B. Nu știu pentru ce, cum pusei acest gând, inima începu a mi se bate, și simții o neliniște oarecare. Era aceasta oare o aducere aminte a vremii trecute? Nu cred. Se strecurase atâta timp, se petrecuseră atâte întâmplări, încât nu putea fi altă decât acea impresie a tinereței, care rămâne pururea în sufletul omului.

O slugă mă anunță. Intrăi îndestul de uimit într-un salon unde mă aștepta o nouă decepție. Găsii o băbuță zbârcită, încungiurată de căței și de motani, care, după ce cu politeță mă invită lângă dânsa, îmi

prezentă o priză de tabac! Niciodată n-aș fi gâcit că bătrâna asta ce purta ochilari și priza tabac era frumoasa doamna B., odinioară fala Chișinăului!

— Cum, doamna mea, porți ochilari?

— Ce? ai pleșuvit?

— Tragi tabac?

— Ți-au căzut dinții? ș.c.l., ș.c.l.

După o convorbire atât de prozaică, în care vreme ne uitam unul la altul, am sfârșit prin a râde noi însuși de noi, și a ne mângăia de poznașele isprăvi a timpului.

Am petrecut două săptămâni vesele în capitala Besarabiei, unde am găsit cea mai bună priimire și cea mai cordială ospeție. 1857, mai

AU MAI PĂȚIT-O ȘI ALȚII

Nimic nu e mai urât decât orașul Iași pentru un călător străin, mai ales dacă nu are un nume cu de la început și e încurcat în trebi ce nu-l lasă a cultiva cunoștința locuitorilor semicivilizați, din care se alcătuiește populația acestei capitale. Iar dacă voiagiază ca un poet, ca un artist; daci a avut norocire a fi colaboratorul vrunui vodevil monstruos ce s-a jucat la teatru Iașilor; dacă numele i-a fost tipărit la coada vrunor versurele dintr-un keepsake, sau în foiletonul jurnalului de Débats, ferice de el! Pretutindeni e bine priimit, sărbătorit, primblat și ospătat. Găsește plăcere în aste adunări semieuropenești, să deprinde a bea cafea turcească și a fuma dintr-un ciubuc lung; ba încă află multă poezie în forma șlicului și a hainelor lungi, numind vandalism lepădarea lor. în sfârșit, de este și tânăr și nu prea slut, apoi nu poate tăgădui că ulâțile orașilor europenești, trase cu sfoara, au multă monotonie și obosesc vederea, în vreme ce ale Iașilor, înfățoșind la toți zece pași un nou punt de privire, arată o varietate drăgălașă; și e pre mulțumit; dacă, după ce merge pe jos prin pulbere păn-în glezne, în primejdie a fi călcat de carete și drosce, scapă în fundul a unei mahalale, ajunge la o căsuță cunoscută unde era așteptat, își lasă galoșii la scară, întră obosit și trudit și vede că îi aduc dulceți.

— O, ce bun obicei!

Trei groaznice focuri a cercat acest oraș. S-ar fi putut face pe un plan mai nou, dar nimeni nu-și bate capul și după ideea noastră au cuvânt. Ce! să-și facă casa în linia uliții ca să nu poată dormi după prânz de duruitul trăsurilor? Iașenii iubesc liniștea și acel drag far' niente din care se alcătuiește cea mai mare parte din viața lor. Osteneala i-ar omorâ.

— Pentru ce să îmblu pe jos, dacă am trăsură?
— Ce răspuns să dai la un așa bun cuvânt?

Cu toate acestea, bunul oraș începu a-și schimba toaleta și, zău! ne pare rău, căci e slut astfel îmbrăcat jumătate cu frac și jumătate cu șalvari roși, întocmai ca un unter-ofițer pe care l-am văzut la informarea miliției, încins cu sabie piste gibeaua blănită cu cacom(blana albă a unui animal ca un dihor), purtând pinteni și șapcă cu roșu.

Acum vede cineva, în locul barăcilor și a colibelor care făcea să răsară grandiosul unui palat maur, niște căsuți de moda bourgeoise — de ne este iertat a împrumuta aceasta zicere de la francezi, de vreme ce la noi încă nu e botezată. Cinci cămăruți în care abia te poți învârti și din care una mai mărișoară poartă pomposul nume de salon; trei stânjăni cvadrați de grădină englezească cu vro șase salcâmi slabi și subțiratici ce nu sunt buni nici de foc, nici de umbră; atâta tot. Iată cum s-a dezgradat bietul oraș! abia unde și unde să mai vede câte un palat vechi cu beciuri boltite, cu ferestre cu gratii, cu cerdace mari, însă și acestea începură a se sulimini și a se preface, și seamănă cu unter-ofițerul de care am vorbit mai sus.

Într-un palat de acestea — care era într-o mahala ticnită a caria nume îl vom tăcea de frica poliției — locuia dumnealui postelnicul Andronache Zimbolici, căruia la vrâstă de patruzeci ani îi abătuse să se-nsoare.

Coconul Andronache era unul dintr-acei oameni din norocire rari, adevărați cameleoni a societății, care-și prifac sufletul și portul după vreme și împregiurări. Așadar, pană acum de cinci ori își schimbă hainile. întăi, la 1812 și-a ras barba și s-a îmbrăcat europenește. Pe urmă, în vremea d. Calimah, luă iar costiumul lung. La 1821 bejănărind, îmbrăcă iarăși fracul și își rase și musteţile. înturnându-se, iar luă șlicul. Apoi, la 1828, apucă din nou fracul, își lăsă favoriți mari și barbetă și puse și ochilari. Zice că nu se va mai

schimba, dar putem să-l credem?

Poate că cetitorii noștri vor să știe — pentru că se găsesc oameni curiozi ce vor să le știe toate — ce făcu el patruzeci ani și se trezi așa târziu ca să se însoare? Precum întru toate, postelnicul Zimbolici era și întru aceasta nehotărât. Oare să se însoare, ori să nu se însoare? Acest gând l-a cumpănit douăzeci de ani. în sfârșit, într-una din zile, supărat pe femei că nu-i mai priimesc curtea, repeta dictonul lui favorit „Oare să mă însor, ori să nu mă însor?“, când îi veni în minte că demoazela Agapița, de curând ieșită din pension, are zestre de o mie galbeni venit pe an. „și eu am încă pe atâta, gândi postelnicul; ce bună treabă!“ Se îmbrăcă iute și alergă la muma junei copile, care nici știa că sunt postelnici pe lume și că gândesc la dânsa, sau mai bine zicând la zestrea ei.

Buna mumă, iubind pe fetița sa cu tot focul dragostei părintești, lucru ieșit din modă în zilele noastre, rămase încântată văzând că se înfățoșează o asfel de partidă, văzând că cere pe fiică-sa un postelnic, pe dânsa fată de serdar! „Agapița mea a să fie cocoană mare“, zicea ea cu ochii muiați în lacrimi de bucurie: dar greșea în ideea sa buna femeie, căci coconul Andronache era din soiul acel amfibiu (numeros în Moldavia) care se ține mai presus de starea a doile(boieri mici) și pe care aristocrația nu-l socoate nici îl priimește între ea, adică din soiul acela căruia se poate aplica proverbul moldovenesc: nici câne, nici ogar. Postelnicul Zimbolici cunoștea proverbul din ispită, dar fiind om de duh, disprețuia aste prejudiții fumuroase și ridicule; el știa că în acest al nostru veac de aur, aurul e boier mare, frumos și învățat. Așadar, curând se și însură. îndată strămoșescul său palat luă o nouă formă! gratiile se scoaseră de la ferestre; odăile se zugrăviră și se mobilară cu gust. Apartamentele nevestei lui, despărțite într-un capăt ce da asupra grădinei, și așternură pe jos cu covoare. La toate unghiurile să

puseră clopoțele și din ietacul postelnicesei se deschise o galerie, unde ea iubea a cultiva florile cele mai rari și mai frumoase.

Tânăra Agapița, găsind în bărbatul său un om cu maniere nobile, fără pretenții, care îi împlinea cele mai mici caprițuri de copilă, un om în sfârșit ce trecuse prin foc și prin apă, se deprinse ușor cu căsătoria, ea, care plânsese o zi întreagă când auzise c-or să o mărite și care din romanțul Ameliei luase cea mai mare antipatie asupra lui Mansfeld și prin urmare asupra bărbaților.

Lumea privea pe postelnicul Zimbolici ca pe un model de bărbat și pe dânsa ca pe o minune de soție; și lumea nu greșa, deși ea rareori nu greșește, căci el însuși se mira de fericirea sa. Se vedea curtenit, salutat, stimat mai mult decât întăi; pentru că moldavii au și acest obicei, rămas de la daci încă, a crede că un om însurat are drepturi în societate, la care un neânsurat, fie oricât de cinstit, nu poate nicicum pretinde.

Șase luni trecuseră de când gusta postelnicul această ticnită fericire căsătorească. Sosi toamna și, nu știu cum, cu dânsa veni și sațiul în casa lui. Serile i se păreau pre lungi, mai ales acele petrecute la teatru, unde cele mai adese vedea bărbați înșelați. Pellier(actor comic la teatru francez de la Iași) îi părea măscărici când glumele sale făcea pe femeia lui să râză. Cu totul deosebit de aceea ce era întăi: „Pesemne, gândea, sunt foarte nătărăi bărbații în Franța și femeile desfrânate. Norocire că noi mai avem încă mult pană să ajungem la acest grad de civilizație“.

Într-o seară, juca vist cu câțiva tineri de curând însurați ca și el. După opt robere în vremea cărora se păzise o adâncă tăcere:

— Zău, zisă unul azvârlind cărțile, de când m-am însurat joc numai vist și nu mai scump de un leu fisa; însă, adevărul vă mărturisesc, nu mă pot opri de a blăstema pe englezi și petrecerea lor. Ce joc monoton! nu-ți face cel mai mic tic-tac. Să

trăiască bancul farao!

— Taci, zise altul, nu e de cuviința unui om căsătorit a lăuda astă dezbrăcătoare și rușinoasă patimă. Eu am uitat și paroli și setleva. Zi, mai bine. să trăiască căsătoria!

— Hura! strigară toți. Adusesă ceai și ciubuce.

— Ce socotiți? zise gazda. Păi eu sunt de idee să facem ponci precum odinioară, știți când...

— Nu mai pomeni, curmă al patrule; nici voi să mai aud vorbind de acele ceasuri perdute. Să trăiască căsătoria! și nerod acel ce laudă holteiia, purgatoriul acest mârșav unde își riscă cineva punga, cinstea și viața... Dar propunerea pentru ponci se priimește în con-glăsuire. Samuvarul clocotea. Ceaiul vărsat prin pahare luă o văpsea purpurie, amestecându-se cu rumul de Giamaica. Toți sorbeau astă iscusită băutură — care face nu mai puțină cinste aflătorului ei decât aflătorului tipografiei și a corăbieriei cu abur — lăudând plăcerile însurăciunei cu entuziasm, dar fără foc și pentru ca să dea o ațâțare mai vie acestor laude silite, defăimau din mult în mai mult petrecerile holteiei, a cărora însă aducere-aminte le aprindea fețele și îi făcea să râză cu hohot.

— Cât jălesc vremea perdută, zicea cel mai vechi însurat dintre ei, îmi pare că trăiesc numai de când m-am căsătorit. Numai de atunci mă pot socoti fericit. Zilele mele trec ca niște vise încântătoare. în toată dimineața, copilița noastră vine de ne deșteaptă. Privindu-o ne simțim renviind în ea. Când sunt sâlit să ies de acasă, nu știu cum să mă întorc mai degrabă. E de prisos a vă descrie ce înger este Zefirița. știți cât e de frumoasă; știți ce plătește într-o adunare; știți de se mai poate afla alta să facă solo mai bine la un contradanț.

— Natalia mea, zise altul, este muzicantă din cap pană în picioare. Sonatele lui Beethoven, fantaziile lui Haydn, caprițurile lui Paganini pentru ea sunt o jucărie. Când se pune la piano, pare că

geniul muzicei o insuflă. Fiori te cuprind, tremuri, plângi, țipi ascultându-o și te socoți transportat într-un rai sau într-o sferă locuită de sirene. Dacă cândva vrun nor mâhnicios mă posomorăște. un allegro vivace mă înveselește. Dacă idei politicești mă turbură, un andante grazioso mă liniștește, dacă vrun cuget de gelozie mă necăjaște, un adagio sostenuto mă face să-mi cunosc amăgirea și să vărs lacrimi de căință, într-un cuvânt, femeia asta este o ființă lăsată înadins de bunul Dumnezeu pentru fericirea mea. Pentru hatârul ei învăț flautul; pentru hatârul ei învăț a cânta, căci am uitat să vă spun că cântă ca o Malibran. Acum putem cânta împreună frumosul duet a lui Mozart între Giovanni și Dona Anna.

— Cât pentru mine, reluă al treile, mărturisesc că n-am gândit niciodată că sfânta poezie va veni să se sălășuiască în casa mea. Soția mea e păgână ca Lord Byron și poetă ca George Sand. Autorul ei favorit este Victor Hugo; o cheamă Adalgița. Cum vă pare! A? poate-se mai frumos nume? Poeziile ei, când vor ieși la lumină — căci am gând să le tipăresc — credeți-mă, au să facă o mare revoluție în republica literaturei românești. Ascultați versurile ce a făcut ieri à la manière de Victor Hugo:

Cuprinsă de un trist necaz
Az,
Priveam amurgu-ntunecat.
Cat.
Și văd că dintr-un nour des
Es,
Mulțime de draci fioroși,
Roși.
Toți se pun împregiurul meu!
Eu,
Ce-o să știu face de acum?
Cum,
De-aici să pot al meu să scap
Cap

Ș.c.l.

Vad că vă minunați, dar să vedeți încă altele. Când o ascult, mă simt așa de prost pe lângă dânsa, încât mă mir cum de mi-a făcut cinste să mă ia de bărbat. Serile adormim întru cetirea vreunui romanț nou care face să ți să suie părul în vârful capului, sau a vreunei povești a lui Hoffmann ce te împle de fiori la lumina cea sarbădă a lampei. Așa uimiți, cuprinși, ne lipim strâns unul de altul și...

— Celelalte, strigă gazda ieșind din răbdare întru auzul atâtor laude. Nevasta mea, prieteni, n-are pretenție a se numi nici Staël, nici Sontag, nici Taglioni. Ea este o ceară moale pe care o întorc cum mi-e voia; nevinovată ca un pui de turturea. știe numai să mă iubească; atâta știe, atâta vrea să știe. Atât de puțină idee are de ademenirile lumei, încât mă tem să nu mă-ntrebe într-o zi

Si les enfants qu'on fait se faisaient par l'oreille.

Râdeți, domnilor, pentru că nu aveți cercarea mea. Treizeci și doi ani am — tăgăduia opt — și mi se pare că am avut vreme să cunosc o mare parte din diplomația cochetăriei. Talentele sunt bune, dar eu sunt de e idee — care însă poate fi greșită — că o femeie măritată n-ar trebui să fie prea artistă. A mea iubește frumusețele naturei nu ale meșteșugului. Romanțuri nu cetește. I-am făcut o mică bibliotecă de cărți moralicești. Toată dragostea ei sunt eu; toată mulțămirea, florile, în toată dimineața, după ce caută trebile gospodăriei, iasă în galeria de lângă ietacul său, unde privindu-și florile, cetește pe Emile a lui Rousseau. Dumneavoastră ați făcut niște frumoase portreturi despre soțiile dv., dar — să nu bănuiți — îmi par cam măgulite. Eu nu spui, eu arăt și voi să vă încredințez prin însăși vederea. Veniți după mine; Agapița nu știe că sunt acasă. Veniți!

Toți bărbații s-au grăbit a urma pe postelnicul Zimbolici, nerăbdători de a vedea și a judeca fericirea lui.

În vârful degetelor, cătinel, țiindu-și răsuflul, au

trecut prin un șir de odăi, toate întunecate, pană ce au ajuns ia o ușă cu geamuri, preste care era o subțire perdea. Gazda zâmbind o rădică, dându-se cu politeță în laturi ca să lasă pe oaspeți să privească, încât toți au putut vedea pe tânăra nevasta, într-un larg capot alb, cu părul lăsat pe spate, lăsată pe o sofa, cu capul răzămat pe umărul unui frumos tânăr ce o ținea strâns îmbrățoșată... Buzele lor se atingeau.

Gingașa postelniceasă! sărmana femeie! ea se afla în-tr-unul din aceste momente rari în cursul scurtei noastre vieți, când te simți învins de plăcere, înimicit de desfătare, când visezi treaz, când fericirea amorțește oricare alte simțiri ale noastre, Deslipind prin un suspin buzele sale de ale tânărului amorez, înturnă ochii și zări acele patru capete spăriate, acei opt ochi holbați ce o priveau. țipetul ei îngrozi amorul. Tânărul se sculă, sări în grădină și se făcu nevăzut.

Postelnicul lăsă să cadă perdeaua pe care pănatunci sta încremenită mâna lui. Se uită la oaspeții săi și oaspeții săi la dânsul: vru să le zâmbească, dar simți că se strâmbă. îi petrecu până la scară, unde se despărțiră fără să-și zică un cuvânt făr-a se mai uita unul la altul. Toți alergară pe acasă cu părul zburlit, cu grija în suflet, cu groaza în inimă, gândind la scena ce văzuseră și temându-se să nu găsească asemene priveliști pe acasă-le.

Spun că coconul Andronache s-a închis în cabinetul său, unde după ce mult trăsni, plesni, blăstemând gândul ce-l lovise să se însoare ca să-și pearză liniștea, în desperarea sa apucă un pistol, îl încarcă și apoi se puse pe gânduri, privind unealta ucigașă; în sfârșit slobozi — un bohot de râs azvârlind arma și zicând:

— Au mai pățit-o și alții !

Post-scriptum Dacă cineva are curiozitate să afle ce s-a mai urmat după cele arătate mai sus, ii vom spune că Agapița, după mai multe mustrări ce priimi de la soțul său și mai multe făgăduinți ce îi

dete, nu știu cum se întâmplă de căzu iar în ispită. După a treia și a patra recidivă, onorabila dicasterie(tribunal bisericesc) îi despărți, și coconul Andronache se duse în voiaj ca să-și uite tribulațiile conjugale, trimițând fostei sale soții, în ajunul plecării, o frumoasă ediție a întâmplărilor lui Telemah; însă noua Calipso se mângăi lesne de purcederea lui Zimbolici. Ea găsi că păcatul este plăcut, și că are vreme să se pocăiască; de aceea nici voi a înlocui pre postelnicul, deși mulți aspiranți la zestrea sa îi făgăduiau că ochi au și nu vor vedea, urechi au și nu vor auzi.

Curier de ambe sexe, nr. 11, 1837

TODERICĂ

"Eu nu sunt de când povestele; sunt de când se potcovea puricele cu nouăzeci și nouă ocă fer la un picior și tot îi părea că-i ușor" ș.c.l.
Prologul povestelor

Pe când trăia Statu-Palmă, Barbă-Cot și în Academia din Podul Iloaei da lecții vestiții dascali Pâcală și Pepele, era în Iași un tânăr boierinaș cu numele Toderică, frumos și bun la inimă, dar desfrânat cât se poate, pentru că-i era dragi cărțile, vinul și femeile. Nu se spoveduise de când era și se ducea la biserică numai ca să vadă pe cele frumușele. Iată dar s-a întâmplat că Toderică, după ce sărăci în cărți pe doisprezece coconași, carii de desperație se făcură voinici de codru și muriră cu cinste în iarmaroc, prăpădi și el, cât ai bate în palme, tot ce câștigase și moștenirea de la tată-său pe deasupra, afară de o mică răzeșie în ținutul Herții, unde se duse să-și ascundă păcatele și ticăloșia. Trei ani erau acum de când trăia în singurătate, ziua îmblând la vânat și seara jucând stos cu vatavul lui și făcând pasians, când într-una din zile, de abia intrase acasă cu torba plină, căci avusese noroc în ziua aceea, iată că Domnul nostru împreună cu sfinții apostoli au venit și, bătând la ușă, l-au întrebat de-i bucuros de oaspeți. Toderică, care, precum am spus, era bun la inimă, se bucură că-i veniră musafiri tocmai când avea cu ce să-i ospăteze; și așa îndată-i pofti în casă și porunci de masă, rugându-se de iertare, dacă nu-i va putea ospăta cum se cuvine unor persoane ca dumnealor, fiindu-i fără veste vizita dumilorsale.

Domnul nostru, râzând de minciuna lui

Toderică:

— Ne vom mulțămi cu ceea ce ai, i-au zis, numai bucatele să fie gata mai devreme, pentru că dumisale îi este a mânca, au adaos arătând pe Sf. Petru.

Toderică îndată puse să gătească demâncatul și, vrând să cinstească pre oaspeții săi cu ceva mai mult decât cu vânat, văzându-i mai vârtos că-s cam mulți, zise vatavului să taie un ied ce-i mai rămăsese și să-l facă friptură.

Gătindu-se bucatele, compania s-au pus la masă. Toderică se mâhnea că n-are vin mai bun ca să cinstească pre oaspeții săi:

— Domnilor, zise, îmi pare rău că nu mi-au venit încă buțele cu vin de la viile din jos.

Domnul nostru se zâmbi pe sub musteți de minciuna ce cârpise Toderică și, gustând vinul:

— Nu-mi spui că vrei să ne amăgești? i-au zis, vinul dumitale este foarte bun. Întreabă și pe dumnealui care cunoaște, adăogi arătând pe Sf. Petru.

Apostolul, sugând un pahar, strigă că încă de la nunta din Cana nu băuse așa vin minunat și pofti pe gazdă să-l cerce. Toderică, care toate aceste le lua de complimente, își împlu paharul, dar rămase cu gura căscată, când se încredință că cu adevărat asemine vin nu băuse de când era. Cunoscând deci din minunea aceasta și din vorba apostolului înfățișarea mântuitorului, se sculă îndată de la masă ca un nevrednic de a mânca în asemine companie sfântă, dar Domnul îi porunci să șadă la masă și trebui să asculte.

După ce au mântuit de mâncat friptura, Domnul nostru s-au dus cu apostolii în odaia ce li se gătise; iar Toderică, rămâind singur a jucat stos după obicei cu vatavul, bând ce mai rămăsese din vinul cel blagoslovit, a făcut pasians și apoi s-a culcat.

A doua zi, sfinții călători adunându-se în tindă împreună cu gazda, Domnul nostru au zis lui Toderică:

— Suntem pre-mulțămiți de priimirea ce ne-ai făcut și vrem să-ți răsplătim. Drept aceea, cere-ne trei lucruri oricare vrei și ți le vom da, căci toată puterea avem în cer, pe pământ și în iad.

Atunci Toderică, scoțând din buzunar cărțile ce le purta totdeauna cu el:

— Doamne, zise, fă să câștig de câte ori voi juca cu cărțile aceste.

— Bine, răspunde mântuitorul.

Sf. Petru, care era lângă Toderică, i-au zis încet:

— Nebunit-ai, păcătosule? Cere viața de veci și iertarea fărdelegelor tale!

— Nu-mi prea bat capul de aceasta, zise Toderică.

— Mai ai încă două lucruri de cerut, zise Domnul nostru.

— Doamne, urmă gazda, fiindcă ești așa de bunișor, fă, mă rog, ca cine se va sui în părul acest care umbrește ușa mea, să nu se poată coborî de n-oi vrea eu.

— Fie așa! a zis Domnul.

Auzindu-l sf. apostol Petru nu-l mai putu răbda, deci ghiontindu-l cât ce putu cu cotul:

— Păcătos nătâng și îndărăpnic, i-a zis, au nu te temi de iadul ce este gătit pentru nelegiuirile tale? Cere, zicu-ți, la stăpânul un loc în sfântul său rai; mai ai încă un lucru...

— Te poftesc, dă-mi pace și-ți caută de treaba d-tale, îi răspunse Toderică fugând de lângă apostol; și Domnul nostru, întrebându-l care este a treia a lui cerere:

— Aș vrea, zise, ca cine se va pune pe scăuieșul ist de lângă gura cuptorului să nu se poată scula până n-oi vrea eu.

— Amin! zise mântuitorul și, lăsându-i ziua bună, se duse cu apostolii.

N-apucase încă bine cel de pre urmă apostol să pășească pragul și Toderică, vrând să cerce puterea cărților, chemă pre vatavul și se puse la jucat stos. Îi bătu toate cărțile de-a rândul. Deci,

nemairămâindu-i îndoială, se sui într-o căruţă de poştă şi, ajungând la Iaşi, trase la cel mai bun birt, unde năimi cele mai frumoase odăi. Îndată ce vestea sosirei lui s-a împrăştiat, toţi tovarăşii birbantariilor lui au alergat să-l vadă.

— Gândeam că te-ai prăpădit, i-a zis Andronache Zimbolici; auzisem că te-ai făcut sihastru.

— Aşa este, răspunse Toderică.

— Ce dracu ai făcut de trei ani de când nu te vezi?

— Am petrecut cu postul şi cu rugăciunea, fraţilor! Şi iată molitfele mele, adaose, scoţând din buzunar cărţile.

Toţi au buhnit de râs de răspunsul acesta şi toţi au rămas cu ideea că Toderică şi-a îndreptat starea în ţări străine, unde, cum se vede, găsise niscaiva jucători mai proşti decât acei carii veniseră să-l vadă şi carii se uscau de dor să-l pungească ca mai nainte. Unii acum se şi aşezau la o masă de joc, dar Toderică îi pofti întâi să guste ceva şi aşa trecură în sală, unde din porunca lui se gătise un ospăţ minunat.

Masa aceasta au fost mai veselă decât cina apostolilor, macar că vin străin avea numai Tokai şi de Rin, care se jura Regensburg pe sufletul răposatei sale soţii , că vinea chiar din viile prinţului Metternich, iar de loc era nişte Odobesc vechi de zile şi nişte Cotnar uitat de vro duzină de ani, într-un poloboc din pivniţă.

Pănă a nu sosi oaspeţii săi, Toderică se îngrijise de a mai avea un joc de cărţi asemine cu cele blagoslovite, pentru ca să le poată lua în locul celorlalte când va cere trebuinţa şi, dând două-trei cărţi după ce va bate opt-nouă, să depărteze tot prepusul de la pontatorii săi. Pusese unele în dreapta şi altele în stânga.

După ce au mâncat toţi, s-au pus împregiurul unei mese şi Toderică scoase întâi cărţile cele proaste; dar, văzând că hojma pierde, porunci s-

aducă vutcă și, în vreme ce ceilalți bea în sănătatea Elencilor și a Catincilor, Toderică ascunse cărțile cele proaste și puse în loc pre cele blagoslovite. Nemaicăutând la jocul său, fiind sigur c-a să câștige, începu a lua seama pontatorilor săi și îi văzu Nu se va părea un paradox, dacă va judeca cineva că Regensburg de atunci a putut fi tot acel de astăzi după vestitul sistem a metempsicozii lui Pitagor.

că îmblau cu furat și cu șulerie. Putea deci să le scurgă în cuget curat toate paralele, pentru că ei îl sărăciseră pre dânsul! și acum vedea că i-au fost luat banii prin înșălăciune și tâlhărie, iar nu doar că știau juca mai bine sau avuseseră noroc! Știindu-se pre sine cinstit și fiind încredințat că are să câștige și să-și răzbune, simți nu puțină bucurie; aducându-și însă aminte de vremea trecută și de cei doisprezece coconași pre care îi sărăcise și gândind că poate numai aceia au jucat cinstit, s-a căit că el a fost pricina pieirii lor; o ceață i-a acoperit razele de voie bună ce i se vedeau în față și a oftat bătând toate cărțile pontatorilor săi.

În scurt, în seara dintăi, Toderică a potrivit să câștige numai atâta cât să plătească masa și chiria odăilor pe o lună. Tovarășii săi, cu buzele îmflate, au făgăduit să vie a doua zi.

A doua zi și în zilele următoare, Toderică a câștigat o avere strașnică. Îndată s-a mutat de la tractir într-un palat mare, unde, din vreme în vreme, da baluri strălucite. Cele mai de soi cocoane se sfădeau pentr-o singură ochire a lui; la masă avea totdeauna cele mai bune vinațe și casa lui era capiștea desfătărilor.

După ce a petrecut un an de zile, jucând cu chibzuială și slujindu-se când cu cărțile cele blagoslovite, când cu celelalte, a hotărât să-și răzbune cum se cade, pungind pre cei mai mari boieri. Pentru acest sfârșit, prefăcând în juvaieruri cea mai mare parte din banii săi, i-a poftit a doua zi după Sfântul Gheorghe la un bal mare, care avea

să se sfârşească cu un banc de cele mai zarife.

Acei ce n-aveau bani au luat cu dobândă de la jidovi; ceilalţi au adus câştigurile moşiilor ce le priimiseră de cu seară şi tot ce mai aveau; Toderică i-a ras pre toţi şi peste noapte s-a făcut nevăzut cu aurul şi cu juvaierurile.

De atunci a hotărât să nu joace cu cărţile cele blagoslovite, decât cu jucătorii carii jucau necinstit, simţindu-se îndestul de tare ca să-şi deie piept cu ceilalţi. A îmblat prin toate oraşele pământului, câştigând pretutindeni şi cheltuind pe orice găsea pe placul său. Cu toate aceste, aducere-aminte a celor doisprezece coconaşi îl supăra neîncetat şi îi învenina toate plăcerile.

Într-una din zile, hotărî ori să-i scape din muncă, ori să se piardă şi el cu ei.

Puind acest gând, a purces să se ducă la iad c-un toiag în mână şi c-un sac d-a spinare. Sosind la Târgul-Ocnii, s-a coborât într-o ocnă părăsită, care i-o arătase o babă vrăjitoare, şi s-a dus, s-a dus, s-a tot dus pe sub pământ, până a ajuns la poarta iadului.

— Cine eşti tu? îl întrebă împăratul adâncului, după ce-l aduse înaintea lui.

— Eu sunt Toderică, jucătorul de cărţi.

— Ce dracu cauţi aice?

— Cinstite Scaraoţchi! zise Toderică, de socoţi că este vrednic cel întăi jucător de pe pământ să joace cu tine cărţi, iată îţi fac o propunere. Să jucăm amândoi, şi pentru toată cartea ce-ţi voi bate, să am voie a-mi alege câte un suflet din împărăţia ta şi a-l lua cu mine. Una macar de-mi vei bate tu, să-mi iei sufletul şi să fie al tău în vecii vecilor.

Întru auzul cuvintelor acestora, Scaraoţchi trânti un hohot de râs de se cutremurară păreţii tartarului şi se spăriară toţi dracii. Apoi, întorcându-se cătră Toderică:

— Pesemne n-ai femeie şi copii? îl întrebă.

— Pas şi bęte, răspunse Toderică, dar las-vorba.

Spune, joci ori ba?

— Bucuros, zise Scaraoțchi suflecându-și mânicile, și ceru masă și cărți.

Pe loc un drăcușor mititel și frumușel ce împlinea slujba de jochei (ciocoi) pregăti toate cele trebuitoare.

— Ce vrei, stos sau banc? întrebă Toderică.

— Stos, răspunse stăpânitorul tartarului; știu că la banc se încap multe șulerii.

S-au pus la joc.

Toderică, bătând cartea dintâi, a cerut sufletul lui Ștefănică Gândul (unul din cei doisprezece pe care voia să-i scape) și priimindu-l, l-a pus în sac; asemine și pe al doile și al treile până la doisprezece, și luând sufletele le-a pus toate în sac.

— Dacă întunecata voastră strălucire, a zis Toderică, voiește să mai urmăm jocul, eu sunt gata.

— Prea bine, răspunse Scaraoțchi, care vărsa sudori de necaz; dar aici este nu știu ce miros greu, ien să ieșim puțin păn-afară.

Asta era numai ca să scape de Toderică, căci cum a pășit el pragul cu sacul de-a umere, Scaraoțchi a și strigat să puie zăvoarele și rătezele și lăcățile.

Rămâind afară, Toderică băgă mâna în buzunar și, ca un poznaș ce era, scoase un condei de credă, care-i slujea la cărți și subt inscripția vestită:

"Lasciate ogni speranza voi ch'entrate"

însemnă pe grozavele acele porți de aramă, o mare cruce, așa:

(Șese luni de zile, până ce creda se roase de cotleala aramii, iadul rămase încuiat. Nu putu înghiți nici un suflet, și hămesiți de foame, dracii abia suflau. Pagubă că Toderică n-a avut la el o daltă în loc de credă, ca să poată săpa mântuitorul semn!)

Purcegând de la iad, Toderică a mers, a mers, a tot mers până a ieșit în lume și a ajuns în patria sa,

plin de bucurie că a venit de hac lui Scaraoțchi și a mântuit sufletele coconașilor ce se munceau din pricina lui.

După trecerea de patruzeci ani (Toderică era acum de șeptezeci), Moartea a intrat la dânsul într-o zi și l-a înștiințat că, fiindcă i-a sosit ceasul, dumneaei a venit să-l ieie, și că să se gătească.

— Sunt gata, a răspuns bătrânul, dar te rog o, Moarte, fă-mi un bine păn-a nu mă lua; dă-mi o pară din copacul care este la ușă, ca să-mi răcoresc arsura gâtlejului. Fă-mi această mică plăcere și voi muri mulțămit.

— Dacă-i vorba numai pentru atâta, a zis Moartea, bucuroasă. Și se sui în păr ca să culeagă o pară, dar când vru să se coboare, nu putu nicidecum, pentru că Toderică așa voia.

— Ah! Toderică, m-ai înșălat! strigă. Văd că sunt în puterea ta. Dă-mi drumul, și ț-oi mai da zece ani de viață.

— Zece ani! Mare treabă! zise Toderică; de n-ai poftă să putrezești în copac, drăguță, trebui să fii mai darnică.

— Ț-oi da douăzeci.

— Mă iei în râs.

— Ț-oi da treizeci.

— Încă mai ai mult păn-m-îi ajunge cu târgul.

— Ce pârdalnic! Vrei să trăiești o sută de ani?

— Tocmai acum ai nimerit, iubito.

— Toderică, n-ai minte.

— Poate; dar mi-e drag a trăi.

— Fie o sută de ani, zise Moartea.

Îndată putu să se coboare și, luându-și rămas bun de la omul nostru, se duse cu coasa de-a umere.

Cum purcese ea, Toderică se trezi desăvârșit sănătos și începu o nouă viață, având puterea juneții și cercarea bătrâneții. Tot ce am putut afla de traiul lui acesta, este că a urmat ca și întâi a-și împlini toate poftele și mai ales cele trupești, făcând bine când găsea prilej, dar fără să

gândească la mântuirea sufletului său, ca și mai înainte.

Sfârșindu-se acei o sută ani, Moartea a venit iarăși:

— Gata ești? l-a întrebat.

— Am trimis să-mi cheme duhovnicul, răspunse Toderică; pune-te pe cel scăunieș lângă vatră, până ce va veni. Aștept numai să mă spovedesc și apoi să intru în noianul veciniciei.

Moartea, ca o bună și îngăduitoare persoană, se puse pe scăunieș și așteptă un ceas să vie preotul. Dar văzând atâta zăbavă, zise gazdei:

— Moșnege, nu ț-ai putut căuta de suflet de un veac de când nu ne-am întâlnit?

— Zău! n-aveam numai acea grijă, răspunse bătrânul c-un zâmbet de luare în râs.

— Dacă ți-e vorba așa, strigă Moartea supărată de nelegiuirea lui, ți-oi arăta eu!

— Șuguiești? zise Toderică, văzând-o cum se silea să se coboare de pe vatră; te știu că ești bunișoară și că-mi vei mai dărui câțiva ani.

— Câțiva ani, ticălosule! (și se trudea să se deie jos de pe vatră).

— Negreșit; dar astă dată n-oi cere mult, căci m-am săturat de bătrânețe; m-oi mulțămi cu patruzeci de ani.

Moartea simți că o putere nevăzută o ținea pe scăunieș precum odinioară în copac, dar de ciudă și de mânie nu voia să deie nimic.

— Știu un meșteșug să te fac blândă, zise Toderică; și îndată puse pe tăciunii ce fumegau în vatră un braț de vreascuri. Focul îndată s-a aprins și a împlut de pară și de fum într-atâta cuptorul, încât Morții îi venea să-și deie duhul.

— Valeu, valeu! a strigat, simțindu-și bătrânele oase prăjinduse; scapă-mă și făgăduiesc să-ți dau patruzeci ani de sănătate.

Atunci Toderică i-a dat drumul și Moartea a fugit pe jumătate pârlită.

Sfârșindu-se și anii aceștia, s-a înturnat să-și ieie

omul, care o aștepta la ușă c-un sac de-a spinare.
— Astă dată n-ai încotro cotigi, îi zise, dar ce ai în sacul acela?
— Sufletele a doisprezece jucători, prieteni ai mei, pre care i-am scos din iad, sunt acum vro sută cincizeci de ani.
— Vie dar și ei cu tine! zise Moartea, și apucându-l de chică, se înălță în văzduh, zbură spre apus și se vârî în ocna părăsită.
Sosind la porțile iadului, bătu de trei ori.
— Cine bate? au întrebat din năuntru.
— Toderică jucătorul, răspunse Moartea.
— Să nu cumva să deschideți! strigă Scaraoțchi, aducându-și aminte de stosul ce jucase cu el; coțcariul acela-i în stare să-mi pustiiască împărăția.
Scaraoțchi nevrând să deschidă, Moartea, vrând-nevrând (căci dorea să-și răzbune) și cu mare părere de rău, a trebuit să plece spre ceruri.
— Cine ești tu? întrebă sfântul Petre pe Toderică, după ce Moartea l-a pus dinaintea porții raiului.
— Vechea voastră gazdă, răspunse el, acel care odată v-a ospătat cu vânatul său.
— Cum cutezi să te înfățoșezi aice în starea ce te văd? Nu știi că ceriul este închis pentru cei ca tine? Bre! bre! bre! Tu ești bun de talpa iadului și ai încă obraz să cauți loc în rai!
— Sfinte Petre! zise Toderică, mi se pare că eu nu te-am priimit așa, când ai venit împreună cu Domnul nostru de mi-ați cerut găzduire.
— Toate aceste-s frumoase și bune, adaose apostolul cu un glas pe care voia să-l aräte aspru, deși se cunoștea că-i este milă; dar eu nu voi să-mi găsesc beleauadându-ți drumul în rai fără de știre. Îngăduie până voi spune stăpânului și apoi vom vedea ce-om putea face.
Domnul nostru, înștiințându-se de venirea lui Toderică, au venit la poartă, unde el sta îngenuncheat pe prag cu sufletele sale, având șese

în dreapta și șese în stânga și milostivindu-se:

— Bine, treacă pentru tine, i-au zis; dar sufletele aceste sunt drepte a iadului, mi-e nu știu cum să le priimesc.

— Doamne! zise Toderică, când am avut cinste a te priimi în casa mea, erai întovărășit de doisprezece călători și eu v-am priimit pre toți și v-am ospătat și v-am găzduit cum am putut mai bine.

— Nu-i chip de a o scoate la capăt cu omul acesta, zise Domnul nostru cu un zâmbet îndurător. Haide intrați, de vreme ce ați venit; ai noroc că m-ai găsit în chef bun; almintrele n-aș îngădui un lucru care poate da pildă rea.

N.B.

Povestea asta se tipări în foaia Propășirea mai mult ca să împle coloanele jurnalului decât ca meritând vro însemnătate literară. Cu toate aceste, nevinovata poveste servi de pretext Tartufilor politici ca să închidă jurnalul și să exileze pe autor!

Table of Contents

[Amintiri de junețe]
[CUM AM ÎNVĂȚAT ROMÂNEȘTE]
[ZOE]
[I]
[II]
[III]
[IV]
[O ALERGARE DE CAI (СКАЧКА)]
[I - O ALERGARE DE CAI]
[II - OLGA]
[III - TRISTEȚĂ]
[IV - CÂTEVA RĂVAȘE]
[AU MAI PĂȚIT-O ȘI ALȚII]
[TODERICĂ]

Table of Contents

Amintiri de junețe	1
CUM AM ÎNVĂȚAT ROMÂNEȘTE	2
ZOE	19
I	20
II	24
III	28
IV	32
O ALERGARE DE CAI (СКАЧКА)	36
I - O ALERGARE DE CAI	37
II - OLGA	44
III - TRISTEȚĂ	53
IV - CÂTEVA RĂVAȘE	58
AU MAI PĂȚIT-O ȘI ALȚII	65
TODERICĂ	74